AL-FÖLDI MAGYAR ORSZÁGNAK,

TISZA 's DUNA-KÖZÖTT, FŐ MEZŐ-VÁRASÁBAN,

KETSKEMÉTEN,

VÁTZI PÜSPÖKSÉGBEN,

EZER HAT SZÁZ NEGYVEN-NEGYEDIK ESZTENDŐTŐL-FOGVA,

SZERAFIKUS SZ. FERENTZNEK, KEMÉNYEBB REND-TARTÁSÚ, SZERZETE-BÉLI ATYÁKTÚL, ÜDVÖZITŐNK PROVINTZIÁJÁBAN, VISELTETETT

EGYHÁZI PÁSZTORKODÁSNAK

HELY-TARTÁSÁT,

EZER HÉT SZÁZ HETVEN-KETTEDIK ESZTENDŐBEN, PÜNKÖSD-UTÁN HUSZON-KETTEDIK VASÁR-NAPON; SZ. ANDRÁS HAVÁNAK NYOLTZADIK NAPJÁN, SZ. MIKLÓS PÜSPÖK TEMPLOMÁBAN,

EZEN BESZÉDDEL FEJEZTE-BÉ,

AZON SZERZET, ÉS PROVINTZIA-BÉLI ATYA,

BLÁHO VINTZE,

Ugyan Ketskeméten, Ezer hét száz ötven-harmadikban,

KISDEDEKNEK LELKI TANITÓJA.

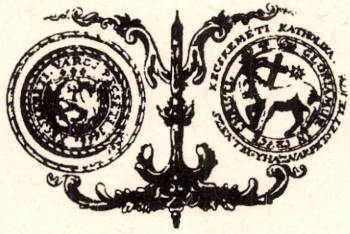

A' Tanúságot, és Régiségeket Szeretőknek; kivák az Irásokban itélet-tételel forgó, tudós, ferény Olvasóknak kedvéért, alkalmatos jegyzésekkel, és Levelekkel bővitetve nyomtattatott-ki.

NAGY-SZOMBATBAN, UR. M. DCC. LXXV. ESZTENDEJÉBEN.

AL-FÖLDI MAGYAR ORSZÁGNAK.

TISZA 'S DUNA-KÖZÖTT, FŐ MEZŐ-VÁRASÁBAN,

KETSKEMÉTEN,

VÁTZI PÜSPÖKSÉGBEN,

EZER HAT SZÁZ NEGYVEN-NEGYEDIK ESZTENDŐTŐL-FOGVA,

SZERAFIKUS SZ. FERENTZNEK, KEMÉNYEBB REND-TARTÁSÚ, SZERZETE-BÉLI ATYÁKTÚL, ÜDVŐZITŐNK PROVINTZIÁJÁBAN, VISELTETETT

EGYHÁZI PÁSZTORKODÁSNAK

HELY-TARTÁSÁT,

EZER HÉT SZÁZ HETVEN-KETTEDIK ESZTENDŐBEN, PÜNKÖSD-UTÁN HUSZON-KETTEDIK VASÁR-NAPON; SZ. ANDRÁS HAVÁNAK NYOLTZADIK NAPJÁN, SZ. MIKLÓS PÜSPÖK TEMPLOMÁBAN,

EZEN BESZÉDDEL FEJEZTE-BÉ,

AZON SZERZET, ÉS PROVINTZIA-BÉLI ATYA,

BLÁHO VINTZE,

Ugyan Ketskeméten, Ezer hét száz ötven-harmadikban,

KISDEDEKNEK LELKI TANITÓJA.

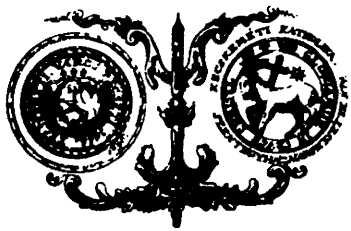

A' Tanúságot, és Régiségeket Szeretőknek; kivák az Irásokban itélet-tétellel forgó, tudós, ferény Olvasóknak kedveért, alkalmatos jegyzésekkel, és Levelekkel bővítetve nyomtattatott-ki.

NAGY-SZOMBATBAN, UR. M. DCC. LXXV. ESZTENDEJÉBEN.

A BÁCS-KISKUN MEGYEI LEVÉLTÁR
KIADVÁNYA

Szaklektor:

SZAKÁLY FERENC

ISBN: 963 7236 12 0

Kiadja a Bács-Kiskun Megyei Levéltár

Felelős kiadó: Iványosi-Szabó Tibor igazgató

A szedés és a tipográfia Szöllősi Béla munkája
A kiadványban felhasználtuk a korabeli mű illusztrációit

A szedés a Bács-Kiskun Megyei Levéltárban, a nyomás és a kötés a Bács-Kiskun Megyei Pedagógiai Intézetben készült

BLÁHO VINCE

BÚCSÚBESZÉDE KECSKEMÉTEN 1772-BEN

A szöveget gondozta és jegyzetekkel ellátta:

BÁNKÚTI IMRE

Kecskemét, 1991

Cursum consummavi, fidem servavi. *(Pál apostol II. levele Timóteusnak 4. 7.)*
A futást elvégeztem, a hitet megtartottam.

Et nunc commendo vos Deo et verbo gratiae ipsius. *(Apostolok cselekedetei 20. 32.)*
És most Istennek ajánlak titeket, és az ő malasztya igéjének.

Obedite praepositis vestris et subjacete eis. *(Pál apostol levele a zsidóknak 13. 17.)*
Engedgyetek a ti előttetek járóknak, és birtokok alatt legyetek.

Quae et didicistis et accepistis: et audistis et vidistis... haec agite: et Deus pacis erit vobiscum. *(Pál apostol levele a filippieknek 4. 9.)*

Amellyeket tanúltatok is és vettetek: és hallottatok és láttatok... azokat tselekedgyétek: és a békességnek Istene lészen veletek.

Kezdet.

Az égen forgó nap alatt forgandó az embernek állapottya is. Akár *birtokát*, akár *hivatallyát* nézzed, *suis spatiis transeunt*, idejek szerént múlnak el egytől, és másra szállanak. *(Prédikátor könyve 3. 1.)* Birtoka sokaknak ámbár bőv, tövös, gyökeres, de mégis a szerentsének kezében vagyon, és azt, játzóknak laptája szerént[1] most egynek, tsak hamar másnak kezében látytyuk. Hivatallyának s tiszténck sorsa is illyen. Az hadi főember gyakran helyette rendelt vitéznek által adgya hatalmát a táborban: páltzáját a bíró másnak nyújtya a várasban: változnak a tanitó mesterek az iskolában: és hogy illendőbb képpen szóllyak, egy lelki pásztor helyett, *alter venit*, másik következik az Anyaszentegyházban. *(Lukács evangéliuma 19. 18.)* Aki hozzá tartozandóinak javát szerette pedig és kereste, meg nem válik tőlök buzgó intés nélkül, hogy midőn tehetsége megszűnik, jó tanátsa közöttök hasznossan maradgyon meg.

Egyptus és Kanaán között messze terjedett Arábiai Pusztában járó Israel fiainak negyven esztendeig vólt vezére Moyses. Ő rettentő tsudatételekben kihozván azon népet az egyiptomi fogházból, megnyitotta előtte a veres Tengert, hogy száraz lábbal átköltözvén, mehessen az Igéret földére. A Sinai Pusztában Istennek két kőtáblára iratott parantsolatit hirdette, hogy aszerént kiki jámborúl élne. Szent hajlékot, frigynek szekrénnyét, ahoz való eszközökkel tsinálván, szabott istenes rendtartásokat is, hogy tudná Israel helyét s módgyát az ő Ura, Istene imádásának és szolgálattyának. Mivel pedig az emberi társaság nem él pör és bűn nélkül, törvényeket írt, mellyek szerént igazság szolgáltassék az pörösöknek; légyen tisztulása, igazulása, vagy ellenbe kárhoztatása a vétkeseknek.

Illy tökélletessen igazgatván a népet, közel járt a megígért Szent Földhöz; mert negyvenkettedik szállásra hozta őtet, úgymint a Moab

1 Ide nézett a római versszerző, mondván: *Ludit in humanis divina potentia rebus.* Ovidius I. 4. de Pont. Eleg. 3. azaz: *Evilági partéka az isteni hatalomnak játéka.*

mezőségére, a Jordán vize mellé, Jeriko ellenébe. *(Mózes IV. Számok könyve 33. 48.)* Egyszer tsak hallya Istentől: Jordán vizin által nem mégy: *Josue praecedet populum istum,* Josue megyen a nép előtt; másra száll vezéri hivatalod. *(Mózes V. könyve — II. Törvénykönyv 3. 28.)* Mit erre Moyses? Elébb hogysem általadná Josuának hatalmát, egybegyüjté Israel fiait, és azok szívére utolszor is buzgóbban szóllot. Emlegette, hosszas utazásban negyven esztendeig, negyvenkét helyen a néppel megszálván és tábort járván, mennyit fáradott: Horeb hegyén negyven nap és éjjel kenyeret nem even, vizet nem iván, mennyit szenvedett: a zúgolódó pártosoknak vétkeiért mennyit kesergett: az Isten haragjának engesztelésséért mennyit esedezett. Ezek között, az egész törvényt újra olvasván, kettőrül intette őket kiváltképpen: Egyről, hogy *igazán* éllyenek felebaráttyokhoz képest, usora, hamis mérték, tsalás, vonyás, nyomorgatás, személyválogatás nélkül. *(Mózes V. könyve — II. Törvénykönyv 23. 24. s köv.)* A másikáról, és főképpen intette, hogy *ajtatossan* éllyenek Istenekre nézve, aki őket erős kézzel hozta ki Egyptusból. *(Mózes V. könyve — II. Törvénykönyv 10. 12. s köv.) Et nunc Israel, quid Dominus Deus tuus petit a te?* és most Israel, úgymond, a te Urad Istened mit kíván tőled, hanem hogy féllyed a te Uradat, Istenedet — és szeressed őtet, és szolgálly tellyes szívedből és tellyes lelkedből, *custodiasque mandata Domini et caeremonias ejus — ut bene sit tibi;* és megőrizzed az Ur parantsolatit és ceremoniait — hogy jól légy? Azt pedig jelessen meghatta nékik: lennének vigyázó szemmel az isteni dolgokban, ne talám tévelygésbe keveredgyenek. *(Mózes V. könyve — II. Törvénykönyv 11. 16.) Cavete, ne forte decipiatur cor vestrum et recedatis a Domino;* lássátok, hogy valamiképpen meg ne tsalattassék szívetek és eltávozzatok az Urtól. *(Mózes V. könyve — II. Törvénykönyv 33. 1. s köv.)* Illy istenes intések mellé szép áldást is mondván, befejezte azon pusztában bujdosó Israelnek vezére, bírája, tanítója, pásztora, Moyses maga hivatallyát, minekelőtte azt Josuére szállítaná. Ez Ótestamentom béli példa.

Valamit hasonlót tett az új Törvényben is a nemzetségek doktora, Szent Pál. Macedoniának Filippi nevű várasában, mellyet hol zsidó, hol görög, és római pogány nép lakta, predikálván, sokakkal megismértette Kristust, mint üdvözítőt, és ennek hitére hajlottakkat

keresztényi törvényekkel és jó példaadásokkal megerősítette. Rómában nyóltz esztendő múlva Néró tsászár alatt fogságban esett. Azalatt ámítók támadtak, kik Kristusnak Evangeliomárul, keresztéről és halál szenvedéséről, Macedoniában külömbet tanítottak, ördöngős *Simonnal* és *Cerintussal*. Ott a fogoly apostol, hogy hivatallyát s gondviselését egyébképpen folytassa, módgya nem lévén, Epafroditustól, filippiek apostolától és püspökétől küldött levél által intette azon filippieket, hogy maradgyanak hívek a Kristushoz, félelem nélkül az üldözések között, kétség nélkül a hitegetések között. Egyéb jóságokra is, amelyekre oktatta ez előtt, velek mulatván, ébrezgette azon írással fogságából: *quae et didicistis et accepistis: et audistis et vidistis. . . haec agite, et Deus pacis erit vobiscum*, amellyeket, úgymond, tanúltatok is és vettetek: és hallottatok és láttatok, azokat tselekedgyétek, és a békességnek Istene lészen veletek. *(Pál apostol levele a filippieknek 4. 9.)*

Nemes Ketskemét Várasának szentebb hitű, Betsületes Tanátsa, Nagya és Köznépe! száz esztendőnél fellyebb ez ideig Te, és a Te Atyáid Szent Ferentz Rendin[2] lévő, üdvözítőnk Provintziája–béli szerzetemnek egyházi gondviselése alatt voltál. E szerzetnek papjai, mint néha a kietlen helyeken járó Israelt Moyses, úgy tégedet az Alföldi Magyar országnak pusztáiban lakozót, igyekeztek jól vezérleni, az oda fel megígirtt élők földére. Ezen szerzet Tégedet az üdvözítő katolika hitre vagy térített, vagy abban gyarapított, és mivel szakadásszerző tanítóknak, *Luther*-nek és *Kalvinus*-nak újítási között az elfordúlásnak veszedelmében valál, a tévelygéstől híven megőrzött; Tégedet a hit mellé szükséges jóságoknak gyakorlására szoktatott, mint Szent Pál a filippieket. *(Jakab apostol levele 2. 24., és 26.)* Már ezen hivataltól

2 Kezdődött ez Olasz Országban, 1210-ben. Béhozatott hazánkba 1229-dik tájban Béla IV. király alatt; elsőben is (úgy véllyük) Esztergamban.

koronás hatalomnak helyes rendeléséből,[3] imé megválik: pásztori tehetsége imé megkötöztetik; mert arra a Tisztelendő Megyebéli Papság, elebbi tiszte szerént, felszabadítatik. Illik, hogy jóra intő beszéddel fejezze bé pásztori gondviselését, és amelly kereszténi tökélletességre eddig *kötelességből* oktatott Téged szegény szerzetem, most *szeretetből*, személyem által, buzgóbban ébresszen.

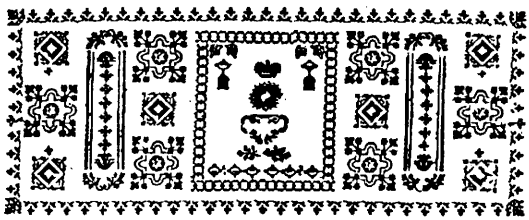

3 Az főméltóságos megyebéli püspöknek közbenvetésére, mivel az elmult mostoha időknek szüksége is megszűnt: az tisztelendő világi *clerus*nak papjai is szépen megtöbbültek, történt ez: midőn a a mieink a parochia megtartásában igyekeztek az Felséges Királyi Helytartó Tanátsnál. Ennek válasza, a felséges királyi rendelésnek jelentésével, költ Posonyban, Kis Asszony hava 7. napján 1772-dikben.

Feltet tzél.

Szent Páltól taníttatott filippiekhez hasonlókká látzattok nékem ketskeméti kedves hívek. Innét amit, római fogságából írván, azon apostol summásson tanátsolt azoknak, én is ugyan azt tinéktek: *quae et didicistis, et accepistis: et audistis, et vidistis — haec agite, et Deus pacis erit vobiscum;* amellyeket tanúltatok és vettetek: és hallottatok és láttatok, azokat tselekedgyétek: és a békességnek Istene lészen veletek. *Didicistis et accepistis,* tanúltatok és vettétek tőlünk, az *Életnek Igéjét,* mellyet néktek fejtegettünk az gyakorlott predikállásban; *ez elsó: audistis,* hallottátok nagy szenvedésünket, veletek együtt, a sok nyomorúságban; *ez második: vidistis,* láttátok buzgó igyekezetünket, tiérettetek, minden üdvösséges munkálkodásban; *ez harmadik* része lészen szerzetemnek, reábízott pásztori hivatallyát befejező, és tőletek, mint juhoktúl, bútsúzó beszédnek. Halgassátok azt ajtatos figyelemmel.

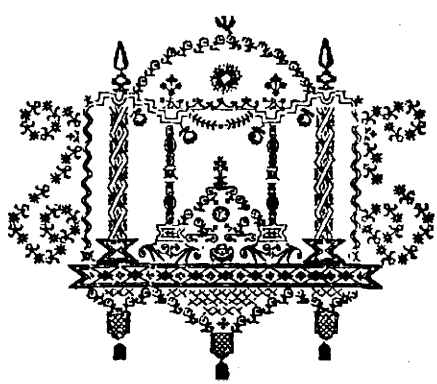

BIZONYITÁS.

I. Rész.

Mi, földön ideig élő emberek, noha a mennyekben reménlendő örök életre legyünk Istentől rendelve, mégis Ádám atyánknak botlása után a *tudatlanságnak* hályoga úgy elfogta lelki szemeinknek fényét, hogy a tisztességes *jót*, melly üdvözít, a tilalmas *gonoszt*, melly kárhoztat, alig ismérhettyük meg. A mennyei, és természet fölött való igazságoknak fényéhez pedig értelmünk majd olly alkalmatlan, mint a bagolynak szeme a nap súgárinak látásához. Ezen vakoskodásból és setétségből vagyon a sok szakadás, bizonytalan viszálkodás, habozás az emberi vélekedésekben. *Quot capita, tot sensus:* majd annyi az ítélet és tanítás, amennyi elme, még az örök életre vezető útról is. Vaj! melly könnyű tehát, még a keresztény név alatt is, az istenes életnek igazgató kórmánnyát elveszteni, és az örök halálnak örvénnyében merülni.

Illy veszedelemre nézve a lelki pásztoroknak, kik másoknak üdvösséges vezérlésére tétettek, legfőbb kötelessége, *praedicare verbum*, az Isten igéjét, a Kristus evangeliomát hirdetni *(Pál apostol II. levele Timóteusnak 4. 2.; Márk evangéliuma 16. 15.; Péter apostol II. levele 1. 19.)*; mert ez ollyan, mint *lucerna lucens in caliginoso loco*, az homályban tapogató szarándokságnak világoskodó szövétneke és lámpása, melly *megmagyaráztatva (Zsoltárok könyve 119. 130.)* az embert igazgattya erköltsében, hogy hanyat-homlok a roszra ne rohannyon. Tsak hogy (oh emberi vakmerőség, vagy inkáb ördögi álnokság!) az Isten igéjét is lehet megmásolni értelmében, amint ezt, magárul szólván Szent Pál, jelenti: *non sumus, sicut plurimi, adulterantes verbum Dei (II. levele a korintusziakhoz 2. 17.)*, nem vagyunk, mint sokan az hitegető apostolok közül, az Isten igéjét meghamisítván; hanem tisztán, őszinte és híven szóllúnk a Kristusban. Azon okbúl inti tanítványait, Titust és Timoteust, *(Pál apostol levele Titushoz 2. 8.; II. levele Timóteushoz 4. 3.)* hogy *verbum sanum*, igaz, tiszta igét és beszédet, *doctrinam sanam*, igaz, ép tudományt hirdessenek, amitsodással ő legeltette a filippieket, melylyet is nevez **verbum vitae, élet igéjének:** *sitis sine querala et simplices filii Dei — in medio nationis pravae et perversae — verbum vitae continentes;* panasz nélkül legyetek, úgymond, és az Istennek együgyű fiai — a

gonosz és elfordúltt nemzetség között — az életnek igéjét megtartván. *(Pál apostol levele a filippiekhez 2. 15., és 16.)*

Ti is ketskeméti ajtatos hívek! a mi papjainktól *didicistis verbum vitae,* tanúltátok és vettétek az életnek igéjét, mellyet néktek fejtegettünk az gyakorlott predikállásban; mert hirdették az *igaz igét, az ép s tiszta* keresztényi tudományt, a mitsodást Szent Pál jovallott. Mondásomat bizonyítom: olly evangeliomi tanító hirdet igaz igét s tudományt, ki *elsőben* törvényessen hivattatik és küldettetik a lelki pásztorságra, kivált predikállásra, vagyis ki egyenes *ajtón jön;* aki *másodszor* olly szentírásbéli tudományt hirdet, melly a közönséges Anyaszentegyháznak régi, gyökeres értelmével s ítíletével megedgyez. *(János evangéliuma 10. 2.)*

Törvényessen, vagyis olly rend s mód szerént mellyet Isten az Anyaszentegyháznak igazgatására szabott, kell hivattatotnak lenni a tanítónak, úgymint: azoktúl választassék az egyházi állapatra, kik az apostoloktúl vóltak hivatalosok, és kikre bízatott az Anyaszentegyháznak gondviselése. *(Apostolok cselekedetei 14. 22., és 15. 25.)* Tovább felszenteltessen, Szent Lelket is vegyen hivatallyának illendő viselésére; amint Urunk is az küldendő apostolokra lehelvén, Szent Lelket ada nékik. *(János evangéliuma 20. 22.)* Ugyan az apostolok is imádkozva, böjtölve, isteni malasztot adó kezek reávetése által szentelték fel a pásztorokat és tanításra választott személyeket. Hogy ha eféle hivatal szükségtelen vólna, nem mondaná az apostol: *nec quisquam summit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron,* senki magának nem kapja a tisztet, hanem hivatalt vár, mint Aaron, és Aaronnak maradéki. *(Pál apostol levele a zsidókhoz 5. 4., és 5.) Kristus is nem ditsőítette önnön magát* (a ditsőséget el nem foglalta) *hogy főpappá lenne: hanem aki mondotta néki: én fiam vagy te. (Máté evangéliuma 10. 1.; Lukács evangéliuma 16. 13.)* Ő azután tizenkét apostolt *(követet)* rendelt, és tellyes hatalommal felékesítve küldött az evangeliom hirdetésére, és a nemzetségek oktatására, hogy ne lenne rajtok az hamis tanítóknak béllyege az *hivatlanság,* mellyről régen mondá az Ur lelke: *nem küldém a prófétákat, és ők futnak vala: nem szóllék nékik, és ők prófétálnak vala. Jaj a balgatag prófétáknak, kik az ő lelkeket követik! (Jeremiás próféta könyve 23. 21.; Ezékiel próféta könyve 13. 3.)*

Eképpen hivatott s küldetett tanítónak igéje pedig megegyezzen a keresztény Anyaszentegyháznak értelmével. Ugy-é hogy az Anyaszentegyháztól kell vennünk és tanúlnunk, mellyek legyenek Istennek könyvei? Vagy ha mástól, nevezd, kitől? Tehát őtet kell abban is halgatni, minémű értelemben kellessen Istennek szavait követni. Bizonyosokká tett bennünket Isten maga ígíretével, hogy az Anyaszentegyház, Szent Lélek vezérléséből, minden igazságra viszen, és meg nem tsalhat tanításában, midőn azt mondá, hogy világ végeig megmaradandó *Spiritum veritatis*, igazságnak lelkét adgya neki. *(János evangéliuma 14. 16.)* Az *domus Dei — columna, et firmamentum veritatis*, Istennek háza, igazságnak oszlopa és erős támasza; *(Pál apostol I. levele Timóteushoz 3. 15.)*; attól tehát veheti egyedül a tanító bizonyos titkát s magyarázattyát a Szent Irásnak, annak értelmével kell megegyeztetni tanítását, ha akarja, hogy *verbum sanum*, igaz, ép, tiszta légyen igéje a predikállásban. Az ujságot hintegető mestereknek tanítványi, kik a ketskeméti, néha tisztán katolikus nép közé, nem tudom kinek hívásából s melly ajtón jövén bé, egyeledtek.[4] Lássák, ha ezen *Regula* szerént bizonyíthattyák-é, hogy *Verbum vitae*, életnek igéje légyen, amit hirdettek. Szerzetemnek személlyeit ami illeti, nem valának orvok, sem tolvajok, kik másunnan hágtak vólna az akolba, hanem *per ostium*, az ajtón, tudniillik Istentől szabott úton jöttek ide bé. *(János evangéliuma 10. 2.)* Papjaink törvényessen küldetett tanítók vóltak; mert az apostolok idejétől fogva rend szerént következő, helyes pásztoroktól és püspököktől származtak, azoktúl felszenteltetvén, és a lelki pásztorságnak helytartására hatalmat vévén.

Amennyire a régi írások mutatnak, legelső szürke barát vólt *Szerem–Ujlaki Ferentz*, ki ezerötszáznegyvennyóltzadikban, a jászberényi klastromból, kezdett járni Ketskemétre, tanító hivatallal. Utánna harmintznyóltz esztendeig küldözöt a most említett klastrom oktató

4 Elébb ugyan a lutheristák. Ezek 1564-ben már templomot akartak foglalni. Erről vagyon, a beszéd végén, az I. Levél. Utánnok jöttek a kalvinisták. Első predikátorjok, mellyet feltalálhattam, 1600-dikban Buzás Mihály vala. Bár konkolyt ne hintegetet vólna.

barátokat e városban; hihető, hogy akkori egyházi rendből való pásztorokat, vagyis, miként nevezzük magyarúl, tiszteletes *világi papoknak* segétségére. Kifogytak eféle, tiszteléssel nevezendő papok és pásztorok. Ketskeméten utolsó *plebános*nak mondgyák Gyaffrás nevű, gyöngyösi fiút, ezerhatszázharmintz tájban; ki e templomban predikálván, órra vérének hirtelen és megállíthatatlan folyásában, életével tisztét is elvégezte. A szerzeteseknek száma is megkevesedett azon egyenetlen időkben. Halgattak az iskolák az haborúságnak tsattogási között: a boszonkodó *Mars*nak tábora elfuttatta a magyar földrül a szeléd tudo-

5 Megnyomorodott országunkba béköszöntek a lutheránusok 1523-ban, legelsőben Budán, Grine Simons iskolamester által; de ennek hamar tömlöttzel fizettek az új evangeliomért. *Timon, Epitome ad citatum annum.* Kiszabadult Simon és helvetziai Basileában, Ekolampadius után, mint fél-lutherános prédikátor végezte életét. *Biner S. J. in Apparat. Erud. Pars VII. Liber II. Caput IV. Articulus VI.* Mohátsi veszedelem után tágasb úton jártak, kivált az Felső Magyar-Országban. Az Alföldön szaporodtak 1531-dik tájban, ha Lampe Adolf Trajectumban 1728-ban nyomtatott könyvének hiszünk; mert Bálint nevű predikátor, minekutánna Dunántúl Pápa várasát, vidékjével együtt Luther szakadására fordította volna, Török Bálint debretzeni földesúrtól elhívattatván, Debretzenben is *reformata ecclesiát* 1531-ben támasztott. Ita ejus *Historia Ecclesiae Reformatae in Hungaria et Transylvania, pag. 628.* Okát ezen költemény terjedésének adgya más könyv, mellynek felülírása: *Az Isten vitézkedő Anyaszentegyháza állapattyának, és világ kezdetétől fogva, a jelen való ideig sokféle változásinak rövid historiája. Nyomtattatott Basileában* CID. IDCCLX. pag. 419. ezen szókkal: „Az királyok is (Zápolya János és I. Ferdinand) veszekedvén az ország felett, az alattok valókhoz engedelmessek vóltanak: úgyhogy MDXXXIII-dik tájban Pápa, Debretzen s más nagy városok reformálodtanak vólt. MDLX-dik esztendő tájban majd egész Magyar-Ország a reformata és lutherana vallást követte." Elsőben ugyan a megtántorodott magyarok Luther után indúltak; azután sokakat, nevezetessen Vics Pétert, erdélyi fejedelemnek tisztét, Munkáts várának urát, Zvinglius és Calvinus mellé édesített Kálman-csehi Márton, debretzeni predikátor. Paris Pápáinak Szebenben 1684-ben nyomtatott könyvetskéje: *Rudus redivivum pag.* 44. e változásról így szóll: „Eodem anno (1557) Martinus Kalman-chehi, alias Claudus dictus, pastor ecclesiae debreceniensis juxta Zvinglii, Calvini, Bullingeri doctrinam, ecclesias reformare incipit." Tiz esztendő múlva gyűlés tartatott Debreczenben, azon kérdésnek: Luthert kell-é vagy Zvingliust és Kálvinust inkáb követni? megfejtésére; amint bizonyíttya azon *Rövid Chronika, melly az közelebb elmúlt száz esztendők alatt Debretzenben esett emlékezetesb dolgokrúl etc. összveszedegettetett Bartha Boldisár által Debreczenben* 1666. Ebben *pag.* 3. ez olvastatik: „1567-dik esztendőben Böjt elő havának 24. napján az Magyar Országban Tiszán túl és innen lakó predikátori rendek az keresztényi vallás tractálására itt Debretzenben szent gyűlést tartának. Ugyanakkor az *helvetziai* igaz confessionak alá is írnak."

mányokat: az iffiak fegyvert inkáb élesítettek, paripát örömessebb nyergeltek, hogysem írótollat fogtak, vagy böltsességgel kínálkozó könyvet forgattak vólna. Az iskolák tanításában nagy akadályt tettek az hazabéli zenebonák köztt vastagodott, új eretnekségek is.[5] Igy ritkán nevekedtek Isten oltáránál teendő szolgálatra, a pásztori tisztre, vagy szerzetbéli életre alkalmatos emberek. Akkoron búsúlva mondák a ti jámbor nagy atyáitok: *ubi est literatus? ubi legis verba ponderans? ubi doctor parvulorum?* hol vagyon az írástudó? hol a törvény igéjének megfontolója? hol a kisdedek tanítója? *(Izajás próféta könyve 33. 18.)*

Nyárra kelvén az 1633-dik esztendő, jöt hozzátok Pétsrül egy szerzetes atya, ama lelkeknek keresésében elolthatatlan fáradságú Jesus Társaságából. Ez tapasztalván, hogy itt sokan *scuriunt et sitiunt justitiam*, éhezik és szomjuhozzák az igazságot, szegétségül társot hiit ugyan pétsi collegiumból. *(Máté evangéliuma 5. 6. — Amos próféta könyve 8. 11.)* Ketten látván az üdvösséges munkához; az élet igéjének gyümöltsös hirdetésén, az isteni szolgálatok folytatásán kívűl, iskolát

---

5 Visgállya meg törlött szemmel az okos ember, ha bátorságosb s üdvösséges legyen-é ezen debretzeni hit–másolóktúl, vagy nitzéabéli, konstántzinápoli, efesoni, kaltzedoniai, tridentomi és a többi régi, és egy nyomban járó atyáktól tartatott gyülekezeteknek végezésén megállapodni. *Helvetziát* Zvinglius tévelyété el. Annak holta után Kalvinus, eretnek tanítású könyveit, mellyeket jobbára Ekolampadiusnak, zvinglianus eretnek embernek írásiból kevés változtatással szedett öszve, Argentoratumban 1535-dikben nyomtatta ki, és onnét kezdé hintegetni. Fészket vert magának Genevában Urunk 1540-dik esztendejében. Igy Zvinglius tévelygése jobbára Kalvinus neve alatt terjedett. A zvingliánusok *sacramentarius* nevet nyertek, mivel az oltári *Szent Sacramentumot* jelesben ostromlották. *Olvasd Molnár János Jesus Társaság az Anyaszentegyház történeteiről írt XV. és XVI. könyv.* Ismét *Graves, Saeculum XVI. Colloquium III.* Az való, hogy a magyarok közt már 1548-ban vóltak *viszszakeresztelők* és *sacramentáriusok:* mert akkor ország gyűlésében, *Art. XI.* parantsoltatott, hogy az országból meszsze kergettessenek. Kezdettenek pedig az magyar lutheránusok és sacramentáriusok különös superintendensektől igazíttatni 1564-ben, amint íratik az elébb említett basileai historiában, *pag.* 419
Ha a XV-dik századot felveszszük: vóltak Magyar–Országban Tseh–Országból bészökött *hussiták*. Ezeknek kikeresésére és megtorkolására Markiai Szent Jakab, a bosnyai és magyar *observans* barátok előljárója, vala rendelve IV-dik Eugenius pápától 1436-dikban. *Wading, ad citatum annum. Num. 3. et 6.*

nyitottak az ifjúságnak oktatására; lelki pásztorok helyett lévén pedig, a templomot is megújították, Istennek nagyobb ditsőségére. Rövid ideig vólt ittmaradások; mert a következendő esztendőben egyikének Gyöngyösre, ahol új lakóhelyet az iskolák kedveért[6] nyert a Jesus Társasága, kellet általmenni; a másika pedig a munkásoknak kevés vólta miatt, 1635-ben máshova (mint igen bánkodtak az hívek) rendeltetett. E kevés idő alatt is Kalvinus partolkodásárúl a közönséges szent hitre tizennégyet térítettek. A munkával fel nem ért a haszon számra nézve, de meghaladta azt, ha a lelkeknek végetlen árát igazán fontollyuk. Ezen lelkiatyák helyett másokat kértetek Nagy–Szombatban, azon Szent Társaságnak igazgatójától, Forró Györgytül, ki mindazonáltal elégséges mívesei nem lévén, ezen majd parlaggá váltt szöllőben senkit le nem küldhete. Tanátslotta azomba, hogy a páter jesuitáknak készéttetett helyre franciskanusokat szállítsatok, kik tudniillik eddig is gyakran megfordultak Ketskeméten.[7]

Költséges, fáradságos, de ditsírendő utazással itt, amott kerestetek állandó pásztort és tanítót, aki várastokban, a minap béférkezett vallásoktúl meg nem szédíttetett népnek részét, ép, régi megrögzött tudománnyal legeltesse s vastagítsa; de haszontalan vala a fáradozás. Követ által fordúlván végtére a Szent Ferencz Szerzetes Fiainak Szakoltzán egybegyűlt előjáróihoz, 1644-ben levelet[8] botsátottatok, és nyertesek lettetek. Eszembe tűnik itt, miképpen jutott Szent Pál apostol Macedoniának Filippi várasában: *visio per noctem Paulo ostensa est*, látás jelenék Pálnak éjjel. *(Apostolok cselekedetei 16. 9.)* Álla előtte egy

6 Ezért sürgették Pyber János és Losi Imre egri püspökök, sok főemberek kérésére a gyöngyösi *residentzia*nak kezdetét. A ketskeméti polgárok is építettek házat tisztelendő pater jesuiták számára; de azt a közellévő predikátor házából eredett láng tűzbe keverte. *Manuscriptum. Historia Collegii Tyrnavenensis Societatis Jesu. Quinque Ecclesiae.* Missio. *Item literae clarissimi patris Andreae Jaszlinszky, ejusdem Collegii Rectoris 13. Martii 1773. me rogante, scriptae.* Adi Historiam Universitatis Tyrnaviensis Francisci Kazy S. J. pag. 257. editam 1737.

7 Válaszát olvashatni a beszéd után helyheztetett III.-dik levélben. Életét pedig most említett nagyszombati könyvetskében.

8 Lásd a IV. és V. levelet.

macedoniai férfiú és kéré, mondván: *transiens per Macedoniam adjuva nos*, általjövén Macedoniában, segéts meg minket. Illy látásban tett kérésre Szent Pál vette úttyát Macedóniába, és annak első várasában, Filippiben méne. Mielőttünk is (de valósággal) megjelent a ketskeméti eknek követtye, kérvén, hogy segítenénk őket az üdvösség dolgában. Megesett szívünk az elhagyott népen, és ámbár kevesen volnánk, általjöttünk e várasban állandóképpen lakni: ezen *parochialis* helyen, mellyet a ti eleitek püspöki engedelem mellett, önként ideadtak, letelepedtünk: az Igének predikállásához és egyéb lelki gondviselésnek tiszteihez láttunk.[9] Papjainkat az apostolok után következő püspökök szentelték fel; az pásztorságnak helytartására pedig hatalmat leveles parantsolattal adott elsőben Lyppai György, esztergami érsek; azt jóváhagyta akkor vátzi megyéspüspök, egyszersmind szepesi prépost, Hoszszútóti László;[10] a többiek is, kik utánna azon székben következtek, gyakran megerősítették. Ládd-é, hogy *per ostium* ajtón, rend szerént, kéretve, *missi*, küldetve jöttünk s emeltettünk a ketskeméti pásztortalan nyájnak igazgatására és oktatására? *(Pál apostol levele a rómaiakhoz 10. 15.)*

Szent Irásból vett tanításunk is megegyezett a Keresztény Anyaszentegyháznak magyarázattyával, értelmével, ítéletével. Két okból mondom ezt; mert *elsőben* valamint az Ótestamentomban tsak azon könyvből vólt szabad olvasni az Isten igéjét, mellyet a levitáktól vett valaki, *accipiens exemplar a sacerdotibus leviticae tribus (Mózes V. könyve — II. törvénykönyv 17. 18.)*; úgy mi az Ujtestamentomban az Szent Írásnak olly könyvével éltünk, melly az egész kereszténységben bévett s jóváhagyott *régi deák bötű szerént* olvastatott a tanító és halgató hívektül: a Tridentomi Szent Gyülekezettől helybe hagyattatott:[11] és

9 Lakóúl jött ide első praesidens és predikálló atya Gyöngyösi János, pater Somlyai Mihály lévén provincialis; ki alatt alig találtatott százhúsz személy.

10 Mind a kettőnek levele oda alább az VI. és VII. szám alatt vagyon. Most vátzi megyében a püspökségnek kiszolgáltatója főméltóságos Migazzi Kristof kárdinál és bétsi érsek s a. t., segítője nagyságos Szalbek Károly, vátzi nagypraepost.

11 *Vulgata Editio.* A XVI-dik században, rontott bibliának sokféle fordításáról és kiadatásáról emlékezik páter Molnár János az Anyaszentegyház történeteiben, 1571-dik esztendőben.

azután érseki engedelemmel magyar nyelvre fordítatott.[12] Mert *másodszor* a mi szerzetünk mindég egy értelembe vólt a Római Anyaszentegyházzal. Keményen meghagyta a mi szerző Atyánk, Szent Ferentz, hogy *semper subditi et subjecti pedibus Sanctae Romanae Ecclesiae, stabiles in fide Catholica,* a Római Anyaszentegyháznak lábai alá vettetve állandók maradgyúnk a közönséges keresztény hitben. Efelett, kik miközülünk iskolabéli, vagy evangeliomi tanítástételre választatnak, a hitről nyilvánossan tesznek vallást, az Anyaszentegyházban bévett forma szerént; azt fogadván a többi köztt, hogy a Szent Irást a régi atyáknak és közönséges Anyaszentegyháznak egyenlő értelme szerént magyarázni fogjuk, a katolika hitet mindétig megtartván és tanítván.

Ha tehát rend szerént hívattattunk a lelki gondviselésre, ha az Anyaszentegyháznak tárházából s kintséből, azaz: értelméből vett igazságokat tanítottunk, a mi igénk *verbum sanum, doctrina sana,* igaz, tiszta, üdvösséges tudomány vólt, hamisság egyelítése nélkül; következendőképpen ti ajtatos ketskeméti hívek, amint filippiek Szent Páltúl *didicistis et accepistis* **Verbum Vitae** tanúltátok és vettétek az **Életnek Igéjét,** mellyet néktek fejtegettünk a predikállásban. Életnek igéjét mondám, melly az örök életre, mint égő fáklya vezet: megvilágosíttya az embereknek homályos *elméjét,* hogy lássák s ismérjék az

12 Jesus Társaságabéli tisztelendő pap, Káldi György által, ki a fordításhoz kezdet Erdélyben, Gyulafejérvárat, 1606-dikban. Munkája kinyomtattatott Bétsben 1626-ban, Pázmán Péternek, ugyan Jésus Társaságából választatott akkori esztergomi érseknek (bölts istenes könyveiben, a magyar Anyaszentegyház javára, most is élő és a tévelygő magyarokat intő tanítónak) jóváhagyásával. Irja Káldi, hogy őelőtte ugyanazon szent renden való *Szántai István* sok esztendeig fáradott a bibliának magyar nyelvre való fordításában. Lásd bibliája után *Oktató Intését Num. VII.* Az írott bibliárúl Num. IV. beszélvén, említ egy hitelre méltó embert, ki látta az írott bibliának kétszáz esztendő előtt magyarra fordítatott nagyobb részét. Egynémelynek igazításából, kerestem ezen drága régiséget Erdélyben, Mikházán, a páter frantziskánusok monostorában; de ott nem találtatott. Ha vólt is, vagy tűz emészettemeg, vagy ellenség ragadta el. Talám azon Magyar Biblia említtetett páter Káldi előtt, mellyet deákbúl fordított páter Báthori László, Remete Szent Pál rendén, Budához nem meszsze, Szent Lőrintz klastromában élő szerzetes, ki is 1456-ban múlt ki e világból Tekéntetes Bod Péternek, igeni ekklesia szolgájának, *Magyar Athenásában pag.* 30.

Istennek tsudálatos titkait és parantsolatit, utolsó tzélyokat, és arra segítő, vagy akadályozó eszközöket; felgerjeszti a lankatt s tunya *akarattyokat*, hogy ahoz ragaszkodgyanak, amit *jónak*, fussanak pedig attól, amit *gonosznak* ismértek: így az örök életre feljussanak.

Az illetény igét fejtegettük minden vasárnapokon és innepeken e templomban; nem ritkán holtak temetésének alkalmatosságával is feladván a korossabb és eszessebb nép eleibe *cibum solidum*, vastagabb eledelt, vagyis tökélletesbb jóságokra éllesztő tudományt. *(Pál apostol levele a zsidókhoz 5. 14.)* Ha Szent Pál, üdvösséges intései között *(Levele a filippiekhez 2. 5., és 8.)*, a filippieknek szívében, *érezhetőképpen* akarta bémettzeni az isteni formából kiüresedett és szolgai ábrázatban öltözött Kristus Jésusnak kereszthaláláig való szenvedésének és alázatosságának emlékezetét; mi is ugyanazon iparkodtúnk s különös böjti predikátziókban és a Szent Keresztútnak[13] járásakor, minden holnapban olvasott elmélkedésekben és éneklésekben.

Vólt gondunk a gyengyebb értelmű kisdedekre és nevendék tselédekre is; ámbár oktatása ezeknek bajosb vólna. Néhanapján az apostolok is reáuntak a Kristushoz járuló kisdedekre; ami több, fenyegették is őket. De mivel Urunk megfeddé az apostolokat, mondván: hadgyátok hozzám jönni őket, mert illyeneké az Isten országa, sőt *amplexatus est*, megölelé a kisdedeket és reájok tévén kezeit, megáldá *(Máté evangéliuma 19. 14. — Márk evangéliuma 10. 16.)*; mi is illy bölts Mesternek példájából arra figyelmezvén, hogy e tudatlan aprók, Kristusnak ártatlan kedvessei, és az hitre, igazúlásra, végsőképpen örök életre hívattatott keresztény népnek felserdültt inassai, kegyessen fogadtuk őket: nékik az élet igéjét, *lac potum dedimus*, mintegy édes tejet innok adtunk, azaz: *elementa exordii Sermonum Dei*, tanítottuk világosb szókkal, mellyek legyenek az Isten beszédi kezdetének bötűi, a keresztény hitnek fő ágazati, az istenes életnek igazgató tzikkelei, az

13 Vagyis azon fájdalmas útról, mellyet Urunk, kereszttel terheltetve, Pilátus házától a Kalvaria hegyére járt, tizennégy *statio*, avagy állapodásra való kép előtt, emlékeztető gyakorlásnak.

örök életnek pedig várandó javai. *Pál apostól I. levele a korintusziaknak 3. 2. — Pál apostol levele a zsidóknak 5. 12.)*

Sőt minekutánna a keresztény tudománynak gyarapítására rendeltt *Társaság* béhozatott Ketskemétre, válogatás nélkül az egész nép tizedekre, seregekre, iskolákra felosztatott, különös tanítókra s tanítónékra bízatott, az iskolákban megtanulandó letzke adatott; azután vasárnapokon és innepeken a fő tanító lelki atyától teendő oktatásra előre megnevezett seregek járultak az Isten házába. Öröm vólt látni e templomhoz sietö kitsinyeknek, nagyoknak gyülekezeteit, szép sorba, ajtatos énekszóval, felemeltt zászlókkal,[14] mintegy *castrorum aciem ordinatam*, tábornak elrendeltt seregeit menni. *(Salamon Énekek éneke 6. 9.)* Ha kérded: miért kellett a népet illy hadi rend szerént jártatni a szeléd Kristusnak oskolájában? Az oka kitettszik Szent Pálnak ama szavaiból: *öltözzetek fel az Istennek fegyverében, hogy az ördög leselkedésinek ellene álhassatok: mert nintsen minékünk tusakodásunk a test s vér ellen* (mint néha tábort járó israelitáknak, földi népek ellen), hanem *adversus rectores tenebrarum*, a setétségnek hatalmas, ravasz vezére, az ördög ellen. *(Pál apostol levele az efezusiaknak 6. 11., és 12.)* Ez Paraditsomban álnokúl tévelygésbe kerítette első atyáinkat, az Isten szavának hamis fejtegetésével: ez most is azon vagyon, hogy a *kisdedek* ne hallyák, a *korosbak* ne hidgyék, vagy idegen értelembe vegyék az Isten igéjének, a keresztényi tökélletességnek fundamentomát, és így tudatlanságban, hitetlenségben, bűnök setétségében éllyenek, gonoszul hallyanak, örökre veszszenek. Ezen setétség és álnokság fejedelmét megűzni, a keresztény hitnek méltóságát bizonyítani járult a nép rendeltt zászlós sereggel a tanításra. Annak tsalárdsági kinyilatkoztatására s megtorkolására hirdettük mi, ti pedig *didicistis verbum vitae*, tanúltátok az életnek igéjét is ezen Szent Miklós templomában, mellyet a ti eleitek 1678-dikban nékünk általadtak; mi pedig nemtsak isteni szolgálatoknak heľyére alkalmaztattuk; de lelki iskolára is fordítottuk a ti, örök életre néző hasznotokkal.

14 Tizenkét zászló alatt kezdettek 1762-ben járni az apróbb gyermekek. Minekutánna a Keresztény Tudománynak Társasága béhozatott, és minden korbéli ember iskolánként, renddel szoktattatott menni, megszaporodtak a zászlók, úgyhogy az idén nyoltzvannál több számláltatnék.

II. Rész.

Alég emlétem Szent Miklós templomát, és imé út nyílik előttem annak kibeszéllésére, amit élemetesb emberektől audistis hallottatok felőlünk, úgymint a nagy tűrést, szenvedést, veletek együtt a sok nyomorúságban; mivel e templomnak általadása iránt költ levél is, a többi írások köztt, bővebben adgya elő a népnek sok nyomorúságát, melly minket sem hagyot sértetlen. Nem helytelen dolog ezekről szollani; mert:

Szent Pál is írván az filippiekhez, mind ezeknek szorongatását emlegette, mind maga szenvedését. A filippieket üldözték, fosztották, kötözték a keresztény névnek gyűlölői: magát az apostolt, ugyan a várasban, megveszszőzték; Jérusálembe pedig erőszakkal hurtzolták. *(Pál apostol levele a filippibelieknek 1. 28., és 30.)* Ezeket illy szókkal jelenti: *Ezeket illy szókkal jelenti: semmiben meg ne rettennyetek az ellenkezőktől — mert néktek ajándékoztatott a Kristustól, nemtsak hogy hidgyetek ôbenne, de hogy szenvedgyetek is ôérette: idem certamen habentes, Quale et vidistis in me, et nunc audistis de me,* azon tusakodástok lévén, amellyet énbennem láttatok, és most hallottatok felőlem. *(Apostolok cselekedetei 16. 22.)* Látták, hogy megveszszőztetett Szent Pál, midőn városokban egy jövendelő lelkű leányzóbúl, melly gazdáinak nagy nyereséget hajtott, kitiltotta az ördögöt, mert urai a keresetben kárjokat látván, Pált, mint város háborítót, vádolták a bírák előtt: ezek pedig sulyossan megveszszőztették az ártatlant, és tömlötzbe záratták. *(Apostolok cselekedetei 16. 21.)* Hallották azután, hogy lelki dajkájok a zsidóktól megfogattatott Jerusálemben, kettős lántzal megszorongattatott; onnét Rómába Néró tsászárhoz vitetett; ahol is őrizet alatt lévén, két esztendeig nyomorgot. Kedves apostoljokat segíteni akarván a filippei hívek, Epafroditus által Rómába küldöttek szükségére való költséget, melyet ő *hostiam acceptam, Deo placentem,* Isten előtt kedves áldozatnak nevezvén, szépen megköszönt. *(Pál postol levele a filippibelieknek 4. 18.)* És mivel *ubi amor, ibi dolor,* ott a fájdalom, ahol a szeretett, azon bánattyát is jelenti, hogy az ő szükségének kedves szolgája, *Epafroditus,* halálra betegedet Rómában, és azon betegséggel küldőit is, magát Szent Pált is igen megszomorította. Szabad tehát nékem is előadni

azon szoros és bajos időket, mellyekben *audistis*, hallottatok sok uralkodó nyomorúságot. A ti őseitektől maradott levelek[15] nevezetessen a fonnyasztó *éhségről*, az emésztő *tűzről*, a fegyveres *ellenségekről*, a dögletes *betegségekről* tesznek bizonyságot.

A várast 1677-dikben (mennyire arányzom), fonnyasztó *éhségről* íratik, hogy siralmassan szorongató lett légyen. Bizony siralmassan szorongat a hoszszú koplalás; mert nem külső javait, mint a tűz, avagy fosztó kéz, hanem belső eleven részeit fonynyasztya és fogyasztya embernek. Be nehéz tsak egy nap is nem enni! hát egy hétig, egy holnapig ritkán s keveset enni, és ollyat enni, amit másszor talam moslékba sem kevernénk? Valamint Szamaria várasában, a szamárfejet és a galambganéjt is drága pénzen fizették az éhezők. Azon iszonyú szükség és drágaság közületek e világból is szomorúan kivégezet sokakat, kiket a halálképű megsoványkozott késérők siránkozva temettek.[16] Éhesztünk mi is veletek edgyütt; mert ahol tejet a nyáj vékonyan ád, a pásztor is szűken vajazhat. Ahol a Booz gazdának mezején keves gabona terem; szegény Rút sem szedegethet sok gabonafejeket az aratók után. *(Rut könyve 2. 3.)*

Ezen szükséget és drágaságot az emésztő *tűz* érte, melly jeles károkat tett 1678-dikban. Megégette nagyobb részét a várasnak, hathatós lángot vetett az iskolára, klastromúnkra, és ezen Szent Miklós p(arochia) templomára: porrá tette ennek majd minden szentséges eszközeit, ruháit, és tsak puszta földig romlott falait hagyta. Illy káros eset után a várasnak nagygyai hozzánk folyamodtak, hogy amit megrontott a tűz most nevezett tanuló, vagy istenes házakban, mi egybekéregetett költséggel hoznánk helyre. Ezen pusztúlásnak alkalmatosságával, Deák Pálnak főbírósága alatt huszonnyoltz főbb emberek nevével költt levélnek ereje és bizonysága mellett, ezen templom, mo-

15 A VIII. és IX. a beszéd végén.
16 Emlékezet vagyon erről az VIII-dik levélben.

nostor és iskola örökké adatott a Szent Ferentz fiainak, valamég tsak egy találtatik Magyar Hazánkban.[17]

Sulyossabbak vóltak ezen tsapások annyiból, hogy jobbára fegyveres *ellenség is* hajtogatta, zsakmánylotta, tsigázta boldogtalan Ketskemétet. Viselted, viselted akkor szerelmes népem *jugum ottomanicum*, a kemény török igát; és midőn azt vonnád, a tatár korbáts is tsattant feletted. Akkor jöttünk mi franciscanusok lelki vigasztalásodra, de sorsossaid lettünk keserűségedben. A pogány törökkel tzimboráló Tököli Imrének, lutheranus úrnak kaloz vitézei az Alföldön predálván, ezen klastromból *György* nevű papunkat kihúzták, sok boszontás és tsufoltatás között nyergetlen lóra ültették, és több mélyföldre magokkal hajtották.[18] Dítsíretes vólt atyáitoknak irgalmassága ezen igyefogyothoz, valamint a fillipieknek Szent Pálhoz; mert nagy fáradsággal és költséggel a kurutz[19] kézből ótet viszszahoztátok. Buda várát, első megszállása után, odahagyták a keresztény hadak 1684-dikben. Ugyanakkor a pesti törökök az idevaló tartományra futamodván, *Páter Litkei Jánost*, nem tudom melly haragból, külömb-külömbféleképpen gyötrötték, és hogy majd fogságba viszik, megragadták; de a könyörülő nép sok pénzen váltotta meg. *Bene fecistis communicantes tribulationi*, jól tselekedtetek, (szóllok Szent Pállal), hogy részesülvén a mi háborúságunkban és szenvedésünkben, magatok vállaira vettétek annak részét, hogy mi könnyebben viselhetnénk. *(Pál apostol levele a fillipibelieknek 4. 14.) Centum Deo gratias*,[20] fogadgya Isten százannyiban.

---

17 Bizonyság ugyanezen VIII-dik levél.

18 Lásd az VIII, és IX-dik levelet, utánvetett jegyzésekkel edgyütt.

19 Igy nevezzük a pártütőket azon keresztes *(crucesignati)* vitézekről, kik 1514-ben Dósa György zászlója alatt, a törökökre készített fegyvereket a magyar nemesek ellen fordították. *Epitome Timonis Societas Jesu ad citatum annum.*

20 Magyarul: *hálá Istennek*, vagy: *fogadgya Isten*. Ez a *barát garas*, mellyel az Isten nevében kólduló és Isten szerelméért kérő szerzetes a jótéteményért fizetni szokott, Istentől, mint kezestől, *(Márk evangéliuma 9. 40.)* jutalmat kívánván.

Israel népének megígérte Isten: *nullus insidiabitur terrae tuae, ascendente te et apparente in conspectu Domini Dei tui,* senki sem leselkedik földed után, felmenvén te és jelen lévén a te Urad Istened színe előtt; tudniillik jelesb ünnepet tartván isteni tiszteletre választott helyen. *(Mózes II. könyve — Kivonulás könyve 34. 24.)* Külömbet, azon fergeteges időkben, tapasztaltál te kedves várasom! Ezerhatszázkilentzvenharmadikban az úrnapi ajtatosságot *processio*val ünnepessen gyakorlottad ithon, meződrül pedig a gyulai török elhajtotta göblyös marháidat. Nemsokára pásztorembereid közül egy gonosz pribék *(Király János),* azzal fenyegetett, hogy a gyulai pogányokat ismét kihozza pusztáidra.[21] Veszedelmes idő, mellyben őrzésre szegődött tseléd is asiai farkasokkal ijeszt!

A tatár járása, amint ideküldözött levelekben találtam, megrémítette Ketskemétet 1691-ben; azért is palánkkarókkal körülvette magát; nemsokrára ugyan pusztították is a tatárok. A keresztény hadat 1693-dikban, Nándorfejérvár alól viszszakergette az erőssebb pogányság. Akkor a győzedelmes török vezér *Mustafas,* és *Galga* nevű tatár *cham* (fejedelem, onnét, a Tiszamellék tartománynak égetésére s rablására tizenkétezer tatárt küldött Szent Máté nap tájban, kik is iszonyú gyújtás, fosztás, verés után kétezer keresztény rabot hajtottak el Nándorfejérvárra. Akkor leghihetősben[22] a ketskeméti földet és várast hatalmassan dúlván és fosztván, a szerzetes házúnkra is ütöttek; a ragadományokon kívül atyánkfiait hol fegyverekkel, hol fejszékkel kergették s hagyigálták: amint rövideden ugyan, és a török, tatár, kurutz szokott kegyetlenségéhez képest szűken, írva hagyta nálunk az 1719-dik esztendőbéli katolika hitű főbb Rend.[23]

Talám több károkat tettek Szeged tájkárúl, vagy inkáb Bátskaságból fellopótzkodó vad rátzok 1707-dikben, Szent György havának

21 Tekints a szegedi végházkapitánynak levelébe, XI. szám alatt.
22 Ha nem 1694-dikben, midőn olvassuk, hogy Szeged táját gyakran fosztotta a tatár.
23 Ennek levele IX-dik, oda hátra.

harmadik napján, a várast véletlen ellepvén. Megöltek azok háromszázötven embert; fogva vittek százat s ötöt, ezek közt pedig negyvenöt gazdát. Maradott özvegy száznyóltzvanhét: árva négyszáznegyvennégy. Sebben estek százan és huszan. Elhajtatott akkor tsak szarvasmarha ezerhatvan darab: nyóltzvankilentz ház pedig megégettetett. Summában amelly kárt vallottak a lakósok házi javaikban, 230 812 talléra betsültetett. Sokan minden jószágtúl megfosztatván, elbujdosni kintelenítettek.[24] Kurutz világ vólt akkor, Rákóczi fejedelemsége alatt. Klastromunknak *guardián*nya, *Bárkányi János*, ritka magyarsággal predikálló atya, két esztendő alatt háromszor, mi gyanúpörbül, nem tudom, egynehányad magával (egyszer a tanulóifjainkkal) kitiltatott a várasból.[25] Ugy-é hogy nagy volt a tűrés, szenvedés veletek együtt, illy mostoha időkben? Vagyon több is hátra, említésre méltó.

Az Istennek mérges ostora is, a *dögletes betegség*, azon szörnyű tsapások közé többször avatkozott. Az előbbi században mirigyes vólt Magyar Országban azon esztendő is, mellyben itt lelkipásztorságnak helytartásához kezdénk. Azután pedig ötször uralkodott itt helybe a pestis. Amint másut, úgy itt is 1678-dikban bétöltötte a temető helyeket. Akkori halottaknak számát, aki feljegyzette, kétezerötszázhetvenet írt, hozzá tévén: *hihetőképpen többen is*. Nemsokára, mert nyóltzvankettedikben megújult azon nyavalya. Ez időben a mi éltes papunk, *Sutth Joakim*, a klastromon kívül, egy puszta kápolnában vonta meg magát, hogy éjjel s nappal szabadabban mehetne oda,

24 Egerbe mulató Rákótzi Ferentznek, *kurucok* fejedelmének oltalma alá adta magát a váras, bátorságos levelet vévén tőle Mindszent havának 12-dik napján 1705-dikben. E vólt oka, hogy azon *labanc* vad ellenség, önként-é, vagy a szegedi tiszteknek ösztönözéséből? kiütne a ketskemétiekre. Ezek is sok veszély után, bátrabb partot nézvén, Szeged várának főkapitánnyától, generál Herberstein Ernesztől, a király hívétől, Szent Jakab havának 25. napján 1709-ben, *protectionalist*, vagyis oltalomlevelet szerzettek.

25 Maga feltette azt az 1706. és 7-dik esztendőre a klastrom számtartó könyvében. Ládd-é, mint szolgál emlékezetre az időknek mivoltáról, más dolgaidnak jegyzése közé is, vagy egypár szót béírni?

ahová az halálossan betegek kívánnák. Olly szorgalmát mutatta pedig, hogy senki (hanem ha másnak gondviseletlenségéből esett) szentségek vétele és lelki erősítés nélkül nem költözött ki az örökkévalóságra.[26] Vólt itt dögletesség kilentzvenkettedikben is;[27] de mennyire s meddig fojtogatta a lakósokat, fel nem nyomozhattam.

A mostani századnak kilentz és tizedik esztendejében, hazabéli zenebonával egygyütt, megint elterjedett a döghalál, *nagy halálnak* nevezték, akik érték. Ketskeméten ötezer embert vesztett.[28] Sínlődtünk akkor mi is veletek, mint pásztor a juhokkal. Több papjaink adták magokat az élet, halál között való üdvösséges szolgálattyára a tüzes keléseseknek, amint Szent Pál is kész vólt *immolari super sacrificium et obsequium fidei*, a filippieknek és más híveknek hitiért és üdvössége keresetiért halállal is is feláldoztatni. *(Pál apostol levele a filippieknek 2. 17.)* Azok közül tsak kettő tarthatta meg bajos életét: a többi azok után ment, kiket jó halálhoz készített. Mire nézve a ti ajtatos eleitek a mi fellyebvalóinktól szép levéllel[29] kértek az istenes munkában segítőket.

Ötödször és utólszor, harmintzkilentzedikben hatalmaskodott a dögös nyavalya. Kilentz hólnapig üresítette a házakat, megrakta a temető helyeket. Édes szüléitek, gyermekeitek, rokonyitok, vagy kedves barátitok, kik akkor elhaltak, a Szent Háromság kápolnája mellett rothadnak. Valamennyivel később kezdődött a meghólttak lajstromának írása, mégis tsak a katolikus kereszténveknek háromezer kilentz-

26 Említi ezt az IX-dik levél. Akori pestis gyöngyösi klastromban tizet törlöt ki az élők számából. De páter Joakim 1698-ban tette le tsontyait Ketskeméten.

27 Kitettszik ez a X-dik levélből. Eleje ezen dögletességnek az elébbi esztendőben lehetet, mivel a *praesidenst*, Szegedi Pált, Szent Jakab havának 31. napján 1691-ben, pestisben kimúltnak olvasom.

28 Annyit említ páter Borits Elek, Szent Iván havának 20. napján 1710-ben, a *provinciálishoz*, Nagy Jánoshoz írtt levelében.

29 Megtekéntheted a XII-dik levelet. Előadgya azidőbéli fáradságunkat a IX. levél is.

százötven kilentzre ment száma.[30] Megszüntette Isten ez ostorozását; ti is hálaadásképpen a város körül a Szent Keresztfának öt jelét emeltétek fel, és esztendőnként Szent Kereszt felmagasztalása napján az Oltári Szentséget seregestől kísírvén, mind az ötöt istenessen látogattátok meg, ezen *Szent Titkot* hordozó paptúl áldást is vettetek, meddig frissebb emlékezetben vólt a ragadó nyavalyának sulyos vólta,[31] melly minket is nyomorgatott. Akkor *bánatúnk is* nagy vólt; mert ha Szent Pált az egy *Epafroditus*nak halálos betegsége igen megszomorított *(Pál apostol levele a filippieknek 2. 27.)*; mennyivel inkáb keserítet minket annyi ezer híveinknek egymást érő halála. *Fáratságunk is* nagy és félelmes vólt; mert a mirigyel vesződő emberekhez látni kellett, hogy a jó pásztornak Kristus tanátsa és példája szerént, noha életünk letételével is, hivatalunknak megfelelnénk, és ezen fotton fogyó világból kínnal kiköltözőket enyhető szent eszközökkel segítenénk örök életre. *(János evangéliuma 10. 11.)* Ezeket, s több eféléket *hallottatok*, nem kétlem, a régi jámboroktúl. Ha pedig azon elébbi boldogtalan időkben is állandóképpen viseltünk gondot a híveknek lelki üdvösségére, könnyű végtére megmutatni, hogy az utóbbi békességesseb esztendők alat sem vontuk meg tehetségünket. Sőt magatok

30 A külön vallásbéliek közül 2011, azértis közösleg 5970 embert temettetett el. Népessebb vólt nyílván Ketskemét most, mint sem a nagy pestisben; azért több eshetett a halálnak mérges kaszája alá.

31 Úgymint 1757-dikig. Azután tsak egy (időre nézve) alkalmatosb keresztnél végeződött az ajtatosság. Végtére a Szent Háromság kápolnájánál. Ide lehet alkalmaztatni VIII-dik Orbán pápának imádságából azon verset: Uram! *ha kinyujtod kezedet, ígérjük a jócselekedetet: ha elvonod fegyveredet, meg nem adgyuk az ígéretet.* Bizony a mi eleink meszszebb földre is jártak *processiok-kal*, vagy más istenes dolgokat szívessen gyakorlottak, mellyek az utánnok valóktól már abbahagyattak. Tudniillik amazoknak a temérdek inség rettentőképpen forgot soká szemek előtt: ezeknek pedig a békességes idők bátorsággal hízelkednek. Ami egyébb: a most említett döghalálban szolgálatra adták magokat páter Beretzki Sigmond, Csapó György, Vezekényi Benedek, Szvetovits Pál, Makai Eliseus, Kováts Bertalan. A három utolsó életét is végezte a szolgálatban.

III. rész.

vidistis láttatok buzgó igyekezetünket tiérettetek, minden üdvösséges munkálkodásban. Filippieknek istenes hasznát melly igen óhajtotta Szent Pál, azzal bizonyíttya hozzájok küldött levelében, hogy noha fogságban Nero tyrannus hatalma alatt lévén, az halál által majd majd boldogabb életre a Kristushoz juthatna, mégis *in carne propter vos*, a testben örömessebb maradna őérettek. *(Pál apostol levele a filippieknek 1. 24.)* Amit pedig ezelőtt vóltaképpen tett az ő hiteknek és tökéletességeknek gyarapításáért, egyszóval üdvösségekért, fontos igékkel jelenti: *cucurri — laboravi*, futottam, úgymond, s munkálkodtam. *(2. 16.)* Feltett szándéka vólt a mi szerzetes papjainknak is Ketskeméten lakni s élni a ti drága lelkeiteknek üdvösségéért, tudván Szent Dienes mondásából, hogy *Divinorum omnium divinissimum est, cooperari Deo in salutem animarum*, legistenesseb dolog Isten segítőjének lenni a lelkek nyerésében. *Provinciae Salvatoris*,[32] Üdvözítőnk neve alatt vitézkedő *Provinciá*nak fiai úgy akartúnk üdvözülni, hogy egyebeket is üdvözítenénk. *Apostoli* hivatalnak helytartását meggondolván, nemtsak magúnk, hanem utánnúnk vontt sereggel kívántúnk béjutni mennyei hazánkba. E szándékhoz pedig szükséges vólt a buzgó igyekezet minden üdvösséges munkálkodásban. Mire nézve iparkodtunk a *bűnösök*nek megtérítésében: a *betegek*nek szerentsés halálhoz való készítésében: és amit elébb kellett vólna mondanom, a nép között *isteni név* tiszteletének, a *keresztényi szentség*nek és tökélletességnek gyarapításában.

A lelkeknek főpásztora, Kristus *venit in hunc mundum, peccatores salvos facere*, e világra jött bűnösöket üdvözíteni. *(Pál apostol I. levele Timóteusnak 1. 15.)* Tudván mi is, hogy azért kírettettünk s küldettettünk Ketskemétre, hogy Istennek eszközei lennénk a bűnösöknek iga-

32 Nyerte ezen nevet 1523-ban a Burgiai Generalis Káptalamban. Ugyanakkor a másik Magyar Provincia, melly IV. Béla király idejétől fenállott, Szűz Máriáról neveztetett. A mieinknek elei Bosnyából jöttek első Lajos király idejében; kiknek első szállása volt a tseri klastromban, tsanádi püspökségben; mire nézve sokáig tseri barátoknak hívattattak.

zításában, azon legszükségesb pásztori munkához nem tunyáúl láttúnk, mind a *titkos* penitentziatartás szentségének szolgáltatásában, mind azon kívül egyébb *nyilvánvos* módoknak gyakorlásában.

Vidistis, láttátok hogy miként Jerusálemben a juhmosogató tóhoz gyülekezet a betegeknek serege az nyavalyákból való felszabadúlásért, úgy ünnep s vasárnapokon, kivált husvéti és karátsonyi hetekben, ezen isten házához tartozandó gyontatószékeket körülállotta a sűrű népnek sokasága, hogy bűneinek köteléből feloldoztasson, lelki nyavalyáiból felgyógyullyon. Nem mondhatta azt valaki, amit az Evangeliomban a tónál régen várakozó, harmintznyóltz esztendős beteg: *Domine! hominem non habeo,* Uram! nints emberem, ki segítsen rajtam *(János evangéliuma 5.3., és 7.);* mert hol nyóltz, hol tíz felszenteltt pap, ollykor többen is laktak klastromunkban,[33] kik az üdvösséges *bűnvalláshoz* járuló vétkes embereknek, Kristustól püspökök által vett hatalombúl, feloldozásra készek vóltak. *(János evangéliuma 20. 23.)* Tudod pedig Uram! titkoknak szemlélője, a lelkiatyáknak melly terhes munkát adnak a kemény megveszett szívű bűnösök, a tudatlan pór, szilaj, mezei emberek, az éretlen eszű gyermekek; mégis mivel bötsös vólt előttünk azok lelke, ezen szentséges munkában is igyekeztünk mint *tanítók* oktatni az elégtelen tudományúakat: mint *orvosok* gyógyítani a belső sebben esetteket: mint *bírák* feloldozni a méltókat, kötve hagyni a méltatlanokat. Ezen titkos szent széken kívül a bűnökben heverő kereszténveknek szíve megindítására fontossabban irányoztunk a böjti jelesb predikátziokkal. Ahol haragot, avas gyűlölséget tapasztaltunk, azt letsendesíteni: ahol *usorás* nyereségeket,[34] tisztességtelen szokásokat vettünk észre, intéssel, jó tanáttsal, dorgálással meggátolni el nem mulattuk. Ha Istent káromló nyelvre, vagy tisztátlan

33 Ebben vagyon most páter Primus Pap Guardián alatt tizenhét felszenteltt pap: filosofiában hat ifjú clericus, hét laicus fráter.

34 Tiltott usora, amit egy esztendőre költsön adott százért, hatnál, vagy ötvenért háromnál fellyebb veszen valaki; amint az ország gyűlésén is, *Anno 1715. art. 51. és Anno 1723. art. 120.* el vagyon végezve.

életű személyre akadtunk, hogy amaz keményen büntettessék, ez, mint mételyes juh, a nyájtól eltiltassék (mivel a koporsókban büdös testek közt lakó, tisztátalan gonoszt a gerasaenusi emberből Urunk is kikergette), a bírák hatalma által is serénykedtünk. *(Márk evangéliuma 5.)*

A jó pásztor kilentzvenkilentz juhát, ha szükséges, elhadgya és *vadit quaerere eam, quae erravit,* azt megy keresni, melly eltévelyedett. *(Máté evangéliuma 18. 12.)* Eltévedett juhoknak állítottuk mi az közönséges hittül szakattakat; mivel Kristusnak tsak egy az *akollya,* egy az *Anyaszentegyháza,* miként az *Hiszek egyben* minnyájan vallyuk. *(János evangéliuma 10. 16.)* Azért buzgó igyekezettel vóltunk az illyetén tévelygésnek bűnében veszedelmeskedőkhöz is, hogy az akolyba, hogy az Anyaszentegyházba térítsük, hol hartzoló predikállással, hol barátságos intéssel, hol egyéb tisztességes móddal. Mondák ugyan az ellenkező atyafiak, midőn közülök némellyek a katolika hitre tértek, hogy tisztúl az ekklesiájok. Légyen úgy, hogy a térők között találtattak alávaló emberek, szurkos szolgák, hitvány szolgálók, és talám parázsnaságnak lotsában esett bűnösök is; kellet-é ezért megvetni? Semmiképpen. Szent Péter apostol elmeragadtatásában látott az égből alájövő edényt, mellybe valának mindenféle tsúszó-mászó állatok. *(Apostolok cselekedetei 10. 11-13.)* Lőnn azomban szózat hozzája: *kelly fel Péter! öllyed, egyed. Távuly légyen,* felel Péter; mert Uram, *nunquam*

manducavi omne commune et immundum, sohasem ettem semmi közönségest és tisztátalant, tudniillik a törvényben megtiltottat. Ellembe a szózat hozzá: *amit az Isten megtisztított, te közönségesnek, tisztátalannak ne mondgyad. (Mózes III. könyve — Leviták könyve 10. 13.)* A pogányokat, kiket mint tisztátalanokat, utáltak a zsidók, jelentette ezen látás, hogy tudniillik Péter ne állítsa méltatlan szolgálatnak az együgyü, megvetett istentelen pogányoknak is térítésében munkálkodni, mivel azokkal is akarta Isten szent kegyelmét közleni. *(Apostolok cselekedetei 10. 45.)* Ugyaninnét mielőttünk sem vólt útálatos akármelly alávaló, meghitványkozott, sebes, de hitre s üdvösségre alkalmatos, Anyaszentegyháznak akla kívül bujdosó juhotska, midőn illyenért a mennyei pásztor is fáradott a századosnak szolgájához menvén, a samariai aszszonyt keresvén. A bűnös Magdolnát sem vetettük meg a fariseussal, ha jobbított indúlatival Kristusnál is kedvet talált. Ki meri feddeni Oseas profétát, hogy bűnösökbűl Anyaszentegyházat gyűjtő, üdvözítő Istenünknek képében, parázna aszszonyt vett hitvesül? *nec enim culpandus propheta, si meretricem converterit ad pudicitiam, sed laudandus potius, quod ex mala bonam fecerit*, mert nem vétkes, hogy a paráznát törvényes tisztaságra térítette, hanem dítsíretes, hogy a roszszat jóvá tette.

Igen óhajtottuk mi, hogy egész Ketskemét várasában virágozzon a romai szent hit, melly *annuntiatur in universo mundo*, hirdettetik az egész világon *(Pál apostol levele a rómabelieknek 1., 8., és 16. 19.)*: de ennek illy gyökeres plántálására s terjesztésére nem mehetett tehetségünk, mivel az igaz hit is Isten ajándéka, az Isten is titkos tanátsából még eddig szenvedi maga szérőén a polyvát is tiszta búzával; varsájában pedig a jó halakkal a roszszakat is. *(Pál apostol levele az efezusiaknak 2. 8.: Lukács evangéliuma 3. 17.: Máté evangéliuma 13. 47.)* Mindazonáltal nem vólt tellyességgel gyümöltstelen igyekezetünk; mert tsak ötvennyóltz esztendők alatt[35] feljegyzett neve azoknak, kikkel Isten kegyelméből az igaz hitet megismértettük, ezernégyszázhetvenhétre me-

35 Elébbi lajstrom nem találtatik.

gyen. Noha pedig sok ezerekkel nem ditsekedhetünk, tsakugyan Szent Ferentz Fiainak köszönheted ketskeméti pápistaság, hogy az új tudományok s hitegetések között, régi üdvösséges szent hitnek zászlója alatt megmaradhattál ezen eretnekek táborával sűrűn megszállott Alföldön.

A bűnösök téríttetése mellett istenes igyekezetünket a *betegek* segítségére is terjesztettük; mivel a lelkipásztoroknak egyébb kötelességei között, azt is jelenti a Szent Lélek ama szókkal: *erue eos, qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses, mentsd meg azokat, akik halálra vitetnek, és akik veszedelemre vonyattatnak, ne szűnnyél megszabadítani. (Példabeszédek könyve 24. 11.)* Az egésséges emberek léptetve mennek, de a betegek siettetve vitetnek az halálra. Mind a testi, mind a lelki halál is közelebb várja a beteget. A testinek meggátlássa nem vólt reánk bízva. Hogy pedig lelkiképpen meg ne hallyanak az ágyban gyötretett híveink, *vidistis*, láttátok, hogy hozzájok járni nem sajnáltuk. Imádsággal ébreztettük az hitre, reménységre, szeretetre, békességes tűrésre. Penitentziatartás által megbékéltettük Istennel. Az Oltári Szentségben rejtező Kristusnak testét s vérét feladtuk nékik, vagy lelki *táplálás képpen*, hogy vastagodgyanak a megszentelő malasztban *(János evangéliuma 6. 55., és 56.)*; vagy pedig *útiköltség* gyanánt is az örökkévalóságra indúlóknak. *(Jakab apostol levele 5. 14.)* Ahol veszedelmesb vólt a nyavalya, a beteget, apostoli hagyásból szent olajjal is, mint a régi bajnakokat, az halállal való könnyebb tusakodásra, az Ur nevében megkentük. Illy rakott várasban temérdek a beteg; gyakorta alkalmatlan úgy nappali, mint az éjeli idő is; mindazonáltal valamint Jákob Lábánnak juhaiért és leányiért, úgy mi az nyavalgó halgatóinknak kedves lelkeiért, *diu, noctuque, aestu urebamur et gelu, fugiebatque somnus ab oculis*, éjjel, nappal hőséget, hideget szenvedvén, édes álomnak megszakasztásával is keltünk, mentünk úgy szegény, mint gazdag betegházakhoz. *(Mózes I. könyve — Teremtés könyve 31. 40., és 41.)* Vétkes késedelmességünk ellen talám senki sem panaszolkodhatott ama megholtt Lázár után bánkódó Martával: *Domine! si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*, Atyám! ha itt lettél

vólna, az én betegem, kereszténvi készület nélkül, meg nem halt vólna. *(János evangéliuma 11. 32.)*

Mindezen felebarátink üdvösségére néző gondnál felsőbb vólt az isteni név tiszteletének gyarapítása; mivel Urunk imádságában is azt kérjük elsőben: *sanctificetur nomen tuum,* szenteltessék, dicsőítessék a mennyben lakó Atyánknak, Istenünknek neve. *(Máté evangéliuma 6, 9.)*

Vidistis, láttátok utóllyára ebben is buzgó igyekezetünket. Az Ótestamentomban külömb-külömbféle barom állatoknak megöletésével tiszteltetett leginkább az Istennek nagy neve. Most már *omnes differentias hostiarum, una Corporis et Sanguinis Christi implet oblatio,* minden régi áldozatoknak külömbségét az egy Kristus testének s vérének tiszta feláldozása bétellyesíti. *(Malakiás próféta könyve 1. 11.)* Ez az oltári szent áldozat. Ezt Istenünk legfőbb uraságának bizonyítására bémutattuk mi naponként több oltárnál is; köz vasárnapokon énekszóval: jelesb napokon pedig végeztük rendessebb készülettel. És mivel üdvözítő Istenünket az oltáriszentségben vallyuk, ezt bizonyos napokon imádásra kitettük, előtte hálaadással könyörögvén, azzal a népet megáldván. Az israeliták az ó frigynek szekrénnyét, elrendeltt sereggel, karokra osztott musikával, víg énekekkel járván mellette, kísérték. *(Józsue könyve 6, 7. s köv.: Sámuel II. könyve 6. 5., és 12.)* Mi is jó rendbe vett processiókkal, énekelve, imádkozva, gyakorta körülhordoztuk az oltáriszentséget, mint új frigynek szekrénnyét. Vagyon öt kápolnátok.[36] Idő szerént különös ajtatoságot a néppel mindenikében tartottunk Istenünknek ditsőítésére. Ha valahol a szentekről emlékeztünk, tsak ugyanazokban is az isteni felséget magasztaltuk, aki őket itt szentelő kegyelemmel, amott örök ditsőséggel, tiszteletre méltókká tette.

Javallotta Szent Pál a filippieknek a tökélletesbb és szentebb életben való gyarapodást: *quaecunque sunt vera — quaecunque sancta,*

36 A Szent Háromságé a váras szélin, délre. Bent az Homoki Kis Boldog Aszszony, kívül a szöllőkön túl napnyugatra, Sarlós Boldog Aszszony templomotskája. (Itt böjti szombatokon temérdek nép szokot halgatni predikátziót 1754-diktől fogva.) Szent Mihályé ezen templom kerítésében. Tizenkét apostolé a temetőben.

quaecunque amabilia — si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate; Atyámfiai, úgymond, valamik (egyezők a keresztényi vallással és tökéletességgel), valamik szentek, valamik szeretetre valók; ha mi jóság, ha mi dítséretes oktatású *(fenyétékú, rendtartású)*, azokról gondolkodgyatok. *(Pál apostol a filippibelieknek 4. 8.)* Mi is gondolván, hogy az evangeliomi és egyházi köteles eszközökön kívül, némelly szentséges név, vagy jel alatt ajtatoskodó *társaságok* által mind az Istenre néző dolgok inkább fényeskedhetnek, mind pedig a tökélletes élet és szentség az emberek szívében jobban felgerjesztethetik, azok közül a templomba egynéhányat béhoztúnk, vagy a béhozattatt folytattuk; úgymint az *Oltáriszentségnek* Társaságát: hogy Kristusnak nagy szerelmét s halálát említő tsudálatos *sacramentom*ban hitünknek derék titkai nagyobban betsültessenek. Ezzel egygyütt járt a *keresztényi tudománynak* terjesztésére emeltetett gyülekezet. A *Karméli* Bóldog Aszszony tzímere alatt ajtatoskódót felállítottuk, hogy üdvözítőnknek Szűz Szent Annyát imádsággal, ollykor ételben tartott mértékletességgel tisztelnék, de főképpen tisztaságos élettel követnék a hívek. Nemkülömben *Szent Ferentz* atyánk neve alatt kötelviselő atyafiaknak társaságát is; hogy az ártatlan bárányt, Kristust szorongató kötelek gyakrabban tűnnyenek azok szívében, és a testnek szabadságát azon jellel is szorosbb korlátba rekeszteni igyekezzenek. Béhoztuk ugyanazon szentnek *harmadik szerzetét* is, mellyben az isteni parantsolatoknak figyelmetesbb megőrzése, világi hívságoknak megvetése, a fesletségnek zabolázása, a penitentziatartásnak tselekedetei nevezetessebben meghagyatnak.[37] Ezen

37 Az Oltári Szentség és Keresztényi Tudomány Társasága püspöki rendelésből béhozatott 1771-dikben. A Karméli Boldog Aszszonyét kezdettük 1712-dikben, Szent Ferentzét 1681-dik tájban. A harmadik szerzet terjedni kezdett 1754-ben, Hogy pedig magunk választásából szabad légyen valamivel Istennek kedveskedni, bizonyos a fogadásokból, *A Deuteronomium törvényei 23. 21; Izajás próféta 19. 21.*; Jákobnak, ki jószágának tizedét Istennek parantsolat nélkül ígérte. *Teremtés könyve 28. 20.* Hamuban penitentziatartó ninivitáknak, és Dánielnek *Teremtés könyve 9. 3.*tselekedeteiből; Keresztelő Szent Jánosnak sanyarú életéből; a szabadoson felvállaltt szűzességből, *Pál apostol I. levele a korintusziaknak 7.* s a több. Olvasd Kalauzt VI. könyv. III. Rész.

ajtatos gyülekezetek *(congregátziok)*, mivel a béírottakat reguláival (ámbár nem vétek alatt) kötelezik bizonyos időkben a szentségeknek vételére, processiókra, kiszabott imádságokra és más istenes foglalatosságokra, emellett különös jóságos tselekedetekre ébresztik: ezek felett pedig az öszvetársoltatottaknak könyörgését hathatóssabbá teszik; tehát azok által is illendőképpen az isteni tiszteletet, a keresztényi szentséggel és jámborsággal egygyütt, neveltük köztetek és virágoztattuk. *(Máté evangéliuma 18. 19., és 20.)* Ugyanis nem másra tzéloztunk minden fellyebb megbeszéllett eszközökkel, is, hanem hogy ti, szerelmes halgatóink! az élő Istennek igaz ismíretével, ditsőítésével és szolgálattyával a tökélletes életnek mint magatokhoz, úgy felebarátitokhoz képest, helyes viselésével, *in medio nationis perversae — sicut luminaria in mundo*, úgy fényeskednétek az hittől elfordúltt nemzetség közt, mint az égi világosítók e világon; amitsodás dítsíretet filippiekről is mondott Szent Pál apostol. *(Pál apostol levele a filippibeliekhez 2. 15.)*

Befejezés

Áldatassál örökkévalóságban lakozó Isten! hogy aki régenten az oktalan állatnak szájában okos szót adtál Bálaámnak tanítására; aki tsipkebokorból méltóztattál juhokat legeltető, kísedelmesbb nyelvű Mojsesnek vagyonságodat s kegyes ítéletidet megjelenteni, őáltala pedig Israel népének tudtára adni azokat és oktatni, miként szabadúlylyon az egyptomi fogházbúl, s mint járjon, hogy az ígíret földére béjusson *Mózes IV. könyve — Számok könyve 22. 28. — Mózes II. könyve — Kivonulás könyve 3.)*; áldattassál! hogy most is a mi alatson szerzetünknek szőröltözetű, fatalpú, töviskes elméjű, vékony tudományú, nem is ékesszóllásra szoktatott ajakú emberei által e várasban engedted a te felséges nevedet ismértetni, mennyei titkaidat hirdettetni, e siralom völgyében nyavalgó híveidet szent törvényidre tanítatni, hogy a testi akadékok között is, lelki útakon járhassanak e világon, tetőled irgalmassan megígért egek felé.

Ti pedig kedves juhaink! (hogy pásztori hivatalnak helytartását béfejező és bútsút vévő predikátziómnak végét szakaszszam) *Quae et didicistis, et accepistis, et audistis, et vidistis — haec agite,* amellyeket tanúltatok is, és vettetek, és hallottatok, és láttatok — azokat tselekedgyétek. Tanúltátok, és vettétek tőlünk az életnek igéjét, mellyet törvényes hívással s hatalommal, az Anyaszentegyháznak értelme szerént, fejtegettünk néktek a gyakorta való predikállásban. Ez ige, ez hit mellett maradgyatok, fottig a filippiekkel; és *licet angelus de coelo evangelizet vobis, praeter id, quod evangelizavimus vobis, anathema sit,* ha szinte az angyal hirdet is néktek azon kívül *(az ellen)* amit hirdettünk, átok légyen. *(Pál apostol levele a filppieknek 2. 16.; Pál apostol levele a galatáknak 1. 8.)* Hallottátok nagy tűrésünket, szenvedésünket a ti eleitekkel egygyütt a sok nyomorúságban, ama néhai igen felzavartt rettenetes, keserves esztendőkben. Adgyatok hálát a kegyelmes Istennek, hogy néktek bóldogabb időket, mint sem atyáitoknak, *in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciae,* a szép békességben, bátorságos hajlékokban engedet élni *(Izajás próféta könyve 32. 18.)*; azért *de manu inimicorum liberati, serviatis illi,* az ellenségek kezeiből már megszabadulván, in-

kább szolgállyatok néki, és a mindennapi kevesebb szorongatásokat morgás, panasz nélkül visellyétek. *(Lukács evangéliuma 1. 74.)* Láttátok buzgó igyekezetünket tiérettetek minden üdvösséges munkálkodásban. Ti is keresztény atyámfiai! hogy foganatos légyen annyi fáradtságunk, magatok részérül azonképpen *negotiamini*, kereskedgyetek *(Lukács evangéliuma 19. 13.)*, és ugyan *quaerite primum regnum Dei*, keressétek elsőben *(mindenek felett)* az Isten országát. *(Máté evangéliuma 6. 33.) Sint temporalia in usu, aeterna in desiderio*, az ideig valók kezetekben legyenek, az örökké tartandók pedig szíveitekből ki ne essenek.[38]

Fogyatkozás nélkül e világon semmi nintsen. A tengernek vannak habjai, a földnek indúlási,a tűznek füstye vagyon, az egeknek felhői, a napnak homályi, az holdnak vannak heányossági: az emberek köztt is találtatik tsorba minden állapotban. Történyhettek így a mi, több esztendőkig viseltt hivatalúnkban is, avagy erköltsünkben fogyatkozások, viszszavonások, talám botránkoztatások is. Ezeket emberi gyarlóságnak tulajdonítván, a kegyes Istennek szerelmeért botsássátok meg. Illyés proféta örömmel vette a kenyeret, mellyet fekete *holló* nyujtott *(Királyok I. könyve 17.)*: ti se vegyétek kedvetlenül előtökben terjesztett tanításunkat, vagy példánkat azért, hogy nem valánk korom s vétek nélkül, hanem valamit jót s tökélleteset vettetek tőlünk, mivel üdvösségtekre tzélozott, *haec agite, et Deus pacis erit vobiscum*, aszerént tselekedgyetek, kérlek, mint Szent a Pál filippieket, és a békességnek, sőt minden vigasztalásnak Istene lészen veletek.

Immár Ketskemét városának régi szent hitű,érdemes névvel nevezendő, főbb s alatsonybb rendű népét,*engedelmeskedvén* a fellyebbvaló egyházi és világi hatalomnak, az én szegény szerzetem, százhuszonnyóltz esztendőbéli reábízott vigyázás és szolgálat után, a te

38 Kempensis Liber 3. caput 16. de Imitatione.

pásztori gondviselésedre Főtisztelendő Kanonok és Fő-Esperest Ur móstani században az egyházi állapotból első iderendeltetett Plebanus, Erdélyi Jósef![39] általadgya: sőt *kész akarattal;* mivel ebéli helytartás nem szinte illeti a mi életünknek rendét és szerzetes fogadásinkat. A szűkebb időktől fogva eddig, az egyházi előljáróknak engedelméből, pásztorkodtunk, ezután Főtisztelendő Ur! ha tetzendünk (szóllok, mint Jákob fiai Jósefnek) *en omnes servi sumus,* imé minnyájan segítő szolgáid lenni akarúnk *(Mózes I. könyve — Teremtés könyve 44. 16.)* Szent Ferentz atyánknak figyelmezvén azon intésére: *in adjutorium clericorum missi sumus fratres charissimi, ad animarum salutem — Quilibet recipiet mercedem, non secundum authoritatem,sed secundum laborem;* az egyházi személyek segítségére küldettünk atyámfiai, a lelkeknek üdvözítésére.Nem a hatalom, hanem a munka szerént vészen ki-ki jutalmat.

Neoceszareai püspök Szent Gergely, halála előtt kérdé, hány hitetlen vólna még a várasban. Halván, hogy nem több tizenhétnél, hálát adott Istennek, éppen, úgymond, annyi hívek vóltak, midőn a püspökséget kezdeném. Midőn mi Ketskeméten a pásztori helytartáshoz fognánk, mennyi igaz keresztény találtatott, nem tudhatni; most (dítsértessék az Ur neve!) tízezer-négyszázötvenhét katolika hiten lévő személyből álló népet[40] botsájtunk kezed alá. Imé Farao királynak Jósefhez mondott szavai szerént, *ad oris tui imperium cunctus populus obediet,* a te szád parantsolattyának ennyi nép (add, egygyességet szerető Istenem! hogy az egész város) a lelki dolgokban fog ezután engedni. *(Mózes I. könyve — Teremtés könyve 41. 40. 38.)* Kívánom pedig, légy mint Egyptziai Jósef, *spiritu Dei plenus,* Istennek lelkével tellyes

39 Ehez, mint jelenvalóhoz igazíttatott a beszéd, holott ő is ma, mint elmenendő plebanus, bútstút vett népétül Fel–Egyházán. E helységet a katolikus kúnok 1738-ban szállották meg.

40 Az helvetziai vallásúak ötezeren, négyszázan, tizenketten: Luther iskolájából valók százan, harmintnyóltzan: görög–szakadáshoz tartozandók hetvenhatan találttattak a tavali számvételben.

ezen népnek vezérlésére, és mennyei segedelemmel erős a serény foglalatoskodásra; gerjeszsze Isten halgatóidat is tökélletes szófogadásra, hogy így az **Életnek Igéjét** hirdethessed hathatóssan: a **Nyomorúságokat** szenvedhessed békességessen: igyekezhess minden üdvösséges **Munkálkodásban** gyümöltsössen.

Tehát ketskeméti édes régi halgatóink s juhaink! szegény Szent Ferentz fiainak legeltető keze alól, *ite ad Jósef*, mennyetek már főbb, mert egyházi méltóságú Jósefhez (*Móses I. könyve — Teremtés könyve 41. 55.*); hozzája, mint törvényes pásztorhoz, engedelmes tisztelettel viseltessetek: Szent Miklós püspök templomárúl, melly építtetésre segítő kezet vár, meg ne feletkezzetek. Barát rendünknek tzímerére, a koldús táskára, vagy inkáb *ad mensem Domini*[41], Urunk asztalára egyedül szorúltt, nehai gondviselőitekhez emlékezzettel legyetek: az Istennek áldása maradgyon veletek. **Amen.**[42]

41 Igy nevezte Szent Ferentz maga testamentomában az Isten nevében tett alamisnakéregetést; mivel a gazdag Isten fia is szegénnyé lett földön jártában, és hívek adakozásából élődött. *Lukács evangéliuma 8. 3. Máté evangéliuma 8. 20.*

42 Ezen beszéd után a következendő vasárnapon, az oltáriszentségnek és szászlóknak a tisztelendő páter piaristák templomához általvitelével tartandó ajtatosság hirdettetett ki. Végtére hálaadásképpen, Szent Ambrus énekét, *Téged Isten*, a nagy oltárnál kezdé tisztelendő páter Soos Pál, provincialisúnk, a többi atyák a karban folytatták.

A' PAROKIÁNAK
ÁLTAL-ADÁSAKOR

Szent Miklós püspök templomában, Szent András havának tizenötödik napján, sok tisztelendő plebánus uraknak jelenlétében, Főtisztelendő Kanonok s Tsongrád Vármegyében, és Kis Kunságban Fő-Esperesthez, **Erdélyi Józsefhez,** mint leendő ketskeméti Plebanus **Urhoz,** a nagy oltár előtt, azon Páter Blahó Vintze így szóllott: **Amit** felebaráti **szeretetből,** amit fő nagyméltóságú s tisztelendő egyházi előljáróknak *engedelméből,* ezen alföldi nemes, fő, mezővárasban helytartásképpen ezerhatszáznegyvennegyedikben felvállalt kisded szerzetem; azt mái napon kész *szófogadással,* de *szívességgel* is **Te** néked Főtisztelendő Kanonok s Fő Esperest, és törvényessen most ide rendeltetett Plebános Ur! énáltalam általadgya, úgymint a lelkipásztorságot, az egyházi gondviselést.

Felebaráti szeretetből vették fel ezt szerzetes atyáink; mert az egyházi személyeknek fogyatkozásában,többször kerestetve s kérettetve jöttek ide, hogy az Istenre néző dolgokban vigyázók, tanítók, pásztorok lennének. Azon gondviseléshez járult a méltóságos egyházi előnkbetétetetteknek, püspököknek akarattya s jóváhagyása. Lippai György azon idei esztergami érsek, lelkiismeret szerént kötelezte őket eféle teherviselésre. Hoszszútóti László vátzi püspök is, az igaz hitnek gyarapodása végett, úgy utánna az megyés székben következendők, nemegyszer adtak erre hatalmat. Viselték azt a mi eleink akkor is, midőn török igát vont a váras; midőn külső, belső hadakozások zavarnák az országot, midőn dögletes esztendők fogyasztanák a népet. Boldogabb időkben, midőn már sem pogány, sem pártos hadak, sem mirigyek nem kegyetlenkednének; midőn a szép, istenes szokások virágoznának, midőn a kereszténi tudománynak ismérésére legüdvösségesebben rendeltt számos iskolák[43] gyakoroltatnának, és

43 Ezektől megválni majd legnehezebb vólt. Minden papi hivatalban mennyi könnyűséget, melly vigasztalást hozzon a keresztény hitnek s kötelességnek eleire oktatott nép, édes gyümöltséből tapasztallya, aki illy tanítást, jó móddal gyakorol.

innét a nép között az isteni félelem és tisztelet tapasztalhatóképpen nevekednék, ámbár könnyebb s vidámabb lett vólna a nyájra vigyázni; mégis mivel Isten parancsolattya: *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, minden lélek alája vettessék az felsőbb hatalmasságoknak *(Pál apostol levele a rómaiaknak 13. 1.)*: ihol mind királyi, mind püspöki, böltsen költt akaratnak térdet s fejet hajtúnk, üdvözítőnk Magyar Provintziájának és ezen ketskeméti klastromnak Szent Ferentz rendén lévő fiai; és az egyházi dolgokban való előjárást Főtisztelendő személyednek kezében, *kész szófogadással* botsájtyuk.

Sőt igaz *szívességgel is*. Féreteszem azon kedves hasznot, mellyet hoz a juhoknak teje s gyapja; mert ezen *testiekre* jobb szemmel nem néz a *lelkieket* igazán betsülő pásztor. Az istenes kötelességet tekintvén én is, mondom másodszor is: szívessen válik meg szerzetem ezen gondviseléstől. Egy az, hogy a mi *professionk*, a mi klastromi életünknek rende, nem hozza azt magával. Más az, hogy a lelkiismeretet súlyossan terhelő dolog, és azt *judicium durissimum*, Isten előtt kemény számadás követi *(Bölcsesség könyve 6. 6.)*; lehet pedig igaz kötelesség nélkül is, tsupán szeretetből szolgálni a lelkeknek. Tovább: a népnek szíves jóakarattya hozzánk végig hajlandó vólt.[44] Nem is vétkessen vesztettük el eddig viselt hivatalúnkat; nem pirúl ortzánk a népnek nagy tudatlanságáért, avagy gonoszságáért. Sőt, ha szabad kérkedés nélkül említeni, hogy sokat *tettünk*, sokat *szenvedtünk* érdemessen, bizonyíttya azon királyi kegyes végezést jelentő levél is,[45] mellynek erejéből, más okokra nézve, a tisztelendő egyházi emberekre bízatott Ketskeméten a lelki dolgoknak igazgatása. Szívessen válik meg szerzetem e tisztségtől annyiból is, hogy láttya helyébe olly bölts, emberséges, tehetséges úri személyt lépni, ki az kereszténi törvény ellen vétő embereket bátrabban dorgálhattya s büntetheti: ki a katoli-

44 Kitetszik Nagy Pest Vármegyének, melly eleibe e dolog iránt az ketskeméti katolikusok elei hívattattak, a Felséges Helytartó Tanátshoz Szent Iván havának 25. napján 1771. írott ítíletéből.

45 A bútsú–vételű beszédnek elein vagyon e levélről emlékezet.

ka népnek ügyét s baját az igazságszolgáltató Tábláknál s Udvaroknál hathatósban folytathattya: és ami előttem legfontosabb, az igaz hitünknek szabadabb gyarapodását gátló akadékokat könnyebben megszakaszthattya. Oh vajha! Főtisztelendő **Ur!** Nagy Sándori kézzel vágnád ketté a Gordius tsomóját, melyet a mi erőtlenségünk meg nem oldhatott.

Kettőre kérlek pedig, Istenünknek oltára előtt, Főtisztelendő **Ur!** úgy a vólt juhainknak, mint szerzetemnek nevében. *Egyre,* hogy a nép között plántáltt, és már elterjedett ajtatosságok, üdvösséges szokások ne fogygyanak, hanem Istenünk nagyobb ditsőíttetésére gyarapdgyanak; mert *pietas ad omnia utilis est,* az isteni tisztelet mindenekre hasznos, és vagyon ígírete mind az mostani, mind az következendő élet felől. *(Pál apostol I. levele Timóteushoz 4. 8.)* Mivel pedig, *nonnisi in pacis tempore bene colitur pacis auctor,* helyessen tsak békességnek idejében tiszteltetik a békességnek szeretője és szerzője, melly az Isten; azért *arra is* kérlek, hogy az én legkissebb szerzetem a Te pásztori tisztednek minden napjaiban maradgyon békességben. Szegény szürke barátok vagyúnk; de ugyan fiai vagyunk az Anyaszentegyháznak, amelly Tégedet, minket is szült Kristusnak a szent keresztség által. Ugyanazon rendbéli püspökök tették fejünkre kezeket, amely rendbéli Tégedet, Főtisztelendő **Ur!** papi méltóságra szentelt. Igy *sub uno eodemque sacerdotii vexillo Deo militantes,* a papságnak azon egy zászlója alatt mi is vitézkettünk Istennek az Anyaszentegyház mezején. Pásztorkodtúnk mi is mind előbbi darabos, zordon deáktalan, keserűséges, mind mostani töröttebb időkben ezen Alföldi Magyar Hazánkban több helyeken: Szegeden, Berényben, Szolnokban, Kalotsán, Szabatkán (most Szent- Marián) és e várasnak szomszédságában, úgymint: Jankón, Mélykúton, Almáson, Ókanisán, Szentán, Topolyán, Óbetsen, s a töb-

biben.[46] Mi barátok őrzöttük, Isten kegyelméből, azon kevés nyájat, melly most nagy sereggé nevekedett. Tzigleden is, Ketskeméthez nem meszsze, új vallásúakkal rakott várasban, nemrégen szemenként tsírázó katolikusoknak első nevelője vólt franciskanus.[47] Nem éppen heábavaló tagoknak mutattuk tehát magunkat a Magyar Anyaszentegyházban, kik gyűlöltethetnénk; hanem midőn szűke vólt az nagy tisztelendő egyházi állapotú embereknek, hív helytartó munkásai valánk, kik legalább békességes maradást, mint régi szolgák, kívánhatunk.

Egykor az apostolok annyi halat kerítettek hálójokba, hogy szakadozna a háló; azért *annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, et adjuvarent eos,* intettek társaiknak, hogy jönnének és segítenék őket. *(Lukács evangéliuma 5. 6.,7.)* Halfogásban (az emberek lelki üdvözítésében) fáradozó apostolokkal egy hajóban vagy Te mint egyházi személy, Főtisztelendő Ur! más hajóban, a társokkal, vagyunk mi szerzetesek. Legfőbb kötelességünk *vita contemplativa,* az Ur lábainál *Magdolnával,* örökké tartandó, isteni s mennyei dolgokrúl, az az ideig valókat félretévén, elmélkedni, és tulajdon üdvösségünkre tökélletesbb élettel igyekezni;de mivel nem remetéknek egyedülvalóságára esküdtünk, azért Szent Ferentz atyánknak példája szerént, *vita activa,* Istenért *Mártával,* mások lelkeinek evangeliomi szolgálattal üdvösségre való keresése is, mennyire az egyházi hatalmasság engedi, foglaltatik hivatalunkban. Kész tehát a hajónk is az halászatra. Vannak Ketskeméten sokan, kiket az isteni kegye-

46 Bizonyíttyák ezeket régi leveleink és könyveinkbe tett jegyzések. Ide számlálni lehetne talám Gyöngyös várasát is, mellyben hogy Botskaj István támadásakor a mieinknél lött légyen az egyházi gondviselés, jelentik a gyöngyösi Nagy Tanátsnak Pünkösd havának 2. napján 1606. Provincialisúnkhoz, Ujlaki Imréhez, és Mátyás Hertzegnek, a gyöngyösi eretnekekhez Bóldog Aszszony havának 11. napján 1607. igazított levelei.

47 Béhozta ide az pápistaságot budai tiszteletes apátza szűzeknek, mind földesaszszonyoknak istenes akarattyából, Szochmaister Miklós tisztartó 1739-dik tájban. Itt eleinte a mieink káplánykodtak bitskei plebanusnak, tisztelendő Suhai Jánosnak hatalma alatt. A kálvinistáktól viszszavették régi templomjokat a katolikusok Böjtmás havának 28. napján 1753-ban.

lemnek hálójában kell, avagy lehet rekeszteni, abban megőrzeni és a menyország parttyára húzni. Ints nékünk Főtisztelendő Ur! ha a segedelemre szükség lészen: és sietve menünk.

Ti immár Nemes Tanátsbéli,[48] előbbkelő, közép, alatson renden lévő, régóta legeltetett kedves juhaink s híveink, felszabadítván százhuszonnyóltz esztendő után legkissebb szerzetemnek gondviselő hatalma alól, láttyátok a jelen való új pásztorotoknak úri személyét, egyházi segítő ifjabb papjaival egygyütt;[49] azért kérve is intlek Szent Pállal: *obedite praepositis vestris*, engedgyetek ezen előttetek járóknak; mert ez után reátok ők vigyáznak, mint akik számot adnak a ti lelkeitekért. *(Pál apostol levele a zsidóknak 13. 17.)*

Alig említem a számadást, és imé *virgam vigilantem ego video*, vigyázó és ütő veszszőt, melly Isten igazságát jelenti, látok fejem felett. *(Jeremiás könyve 1, 11.)* Számollya tudniillik annyi esztendőknek folyása alatt mennyi lélek veszet el, szerzetes atyámfiainak gonoszsága, avagy gondatlansága végett, hogy miként Ezekielnél fenyeget, kemény ütéssel keresse ki kezeinkből az elveszetteknek vérét.Rettent ezen látás; vigasztal ellembe más gondolat, hogy *miserationes ejus super omnia opera ejus*, az ő könyörületességi minden tselekedeti fölött. Ha mi az irgalmasságit népétül el nem titkoltuk, *non longe faciet miserationes suas a nobis*, reméllem, tőlünk sem vonnya meg kegyelmességét. *(Zsoltárok könyve 144, 9.; 39, 11. és 12.)* Azért esedező ortzával fordúlok hozzád irgalmoknak Istene, és Tobiással kérlek: *ne reminiscaris*

48 Tanátsban a katolika részrűl vóltak most: Szent Királyi Mihály főbíró, Ferentzi Gergely, Szent Királyi Pál, Deák Mihály, Hajagos Jósef, Végh Mihály, Antal István, Szekeres András, , Barát Ferentz, Dekány Mihály (templom gondviselője), Banó János második bíró, és Szabó Jósef, *notarius* pedig Martinkovics Simon, urak. Annyan a kalvinista részrül is: kik noha az hit dolgaiban ellenkezők; de a városi állapotokban emberséges jótévőink.

49 Káplányoknak mondgyák. Nevei ezen tisztelendő uraknak: Csiszer Elek; jött Majsáról. Bellágh Sándor; jött Fél-Egyházáról. Szeliga János; jött Bertzelről. Hivatallyokhoz fogtak Szent András havának második napján. Az isteni szolgálatot a templomban eddig mi végeztük. Egynehány nap múlva a vátzi seminariumból ideküldetett káplánynak tisztelendő Nagy Mihály is.

delicta mea, vel parentum meorum, et ne vindictam summas de peccatis, meg ne emlékezzél Uram az én szerzetemnek, az én atyáimnak a gondviselésben ejtett vétkeiről,és ne álly boszszút bűneinkért. *(Tóbiás 3, 3.)*

Azon Istentől végtére is azt kérem, hogy néked Főtisztelendő Ur! mint Salamonnak, *det cor sapiens et intelligens,* adgyon bölts, adgyon értelmes szívet *(Királyok I. könyve 3, 12.),* hogy amelly népet mi a keresztény hitben s erköltsben, régi akadályok között, azok után is, talám heával neveltünk, ez orában pedig pásztori hatalmad alá engedelmessen és szívessen bocsájtunk,már igyenessebb időkben úgy igazgathassad, hogy életed fottán mondhassad; *Pater, quos dedisti mihi, ex eis non perdidi quemquam,* Atyám, akiket nékem adtál, senkit azok közül el nem vesztettem. *(János evangéliuma 18, 9.)* Vezesd most népedet *ájtatossan* a Szent Háromság Istennek templomába;[50] azután *boldogúl,* ugyanannak mennyei országában. Amen.

50 Ez a tisztelendő pater piaristáké — melly a Felséges Királyi Helytartó Tanátstól rendeltetett *parochialis* szolgálatokra azomba, még az új felépül. Ezen tisztelendő atyák méltóságos Groff Kohári István adakozó kegyelmességéből 1717-ben érkeztek Ketskemétre, szelídebb tudományoknak tanítása végett. Folytattyák azt serényen. Most apród esztendőt töltő szerzetes ifjakat is nevelnek a *Collegium*-jokban

AZ IDÉZETT LEVELEK.[51]

I. LEVÉL: *A lutheránusoktól bolygattatott öreg templom birodalmárúl.*

Mi, kik vagyúnk kecskeméthi esküt bírák és polgárok, pápista hiten valók, Thamás Orbán, Végh Pál, Somogyi Demeter, Patz János, Ágoston János, és mind a papista keresztényekkel egyetemben, adgyuk tudtára mindeneknek, a mi levelünket kik láttyák és olvassák: hogy aminémű dolgúnk vólt az Luther keresztényekkel az eöregh kőtemplom felől,[52] egyaránt így egyenesedtünk meg, mind az város képében, hogy az eöregh kőtemplomot nékünk megengedték illyen módon: hogy méghlen kétfelé lészünk, és valaki eőközülök törvénynyel keresnéje az templomot, annak ezer forint kötelét vetettük egy-

51 x — Deákból fordított levelet jegyez.

52 Bizonyossan ezen, Szent Miklós temploma felől. Ezt el nem nyerhetvén a lutheránusok, ugyan emellett éjszaki részre mást építettek fából. Minekutánna pedig az erdélyi és tisza–melléki magyarok *Luthert* megunván, *Calvinus* mellé, ki nagyobb szabadsággal kedveskedett, állottak vólna ennek tudományát a ketskeméti lutheránusok is béfogadták, a templomotskát mindazonáltal megtartották. Eger–Vára völgye s fegyveres vidéke nemkülömben Luther iskolájához esküdött; vallásának summáját Egerből 6. Febr. 1562. elküldötte I. Ferdinánd királyhoz. *Historia Diplomat, pag. 7. et Rudus redivivum pag. 51. Schmitth in Episcop. Agriens. ad citatum annum.* Említi ezt Melius Péter, debretzeni elsőb lutheranos, azután kalvinista predikator 1562-dikben nyomtatott könyvetskéjében: *Catholica Confessio*, mellyet előhoz pag. 172. a Magyar Athenasban Bod Péter, de *lutherana*, vagy *calviniana confessio* volt-é? ki nem teszi. A bizonyos, hogy az egriek is látván az említett, mozgadozó hitű magyarok példáját, azután Kalvinushoz (igazabban Zwingliushoz) hajlottak. Innét e vallást (ámbár a debretzeni gyűlés 1567-ben **helvetziai** confessiónak nevezné), *Magyar Hit* név alatt magasztalták a kalvinisták, minekutánna a szászok, németek s tótok Luther mellett veszteg maradtak. *Schmitth cit. et Ladislaus Turoczi in sua Hungaria, pag.* 91. A helvetziai, avagy tiguri vallásnak szerzője vólt *Zvinglius* 1519-ben, elsőben is a tiguriaknál Helvetziában. Azt bellebb terjesztette társaival a bernai gyülésben 1528-ban, arra hajtván a több helvetziai *cantonokat*, azaz falus–helyeket. Elveszett Zvinglius a régi hitű szvaitzerek ellen indított hadban 1531, ugyan Helvetziában. Apostolsága a tiguriaknál *Bullingerre* szállott, ki ismét egy helvetziai vallást koholt. Ugyan-é hogy Helvetziának fővárosa nem Magyar Buda? *Vide Apparat Erudit. Patris Josephi Biner Soc. Jesu Part. 7. Lib. 2. c. 4. artic. 5. et 6.*

más között. Annak felette más szerzésünk ez, hogy az eddigh való szóbeszéd a kétféle népek közöt, szitok, és egyéb egymáshoz való szó, az mind letétetett; hogy abból senki egymást ne kereshesse, se törvénnyel, se egyébképpen. Ez szerzésnek, és ez dolognak bizonyságára attuk az mi levelünket, kit is város petsétevel megherősítettünk. Ez levél Ketskeméten költ, Végh Mihály Fő Bíró házánál, Husvét nap után való első szerdán tizenegy órakorán Anno Domini 1564.[53]

II. Levél: *A török tsászár kegyelmét mutattya az adakozó ketskemétiekhez.*

Anno Domini 1596. Eger vételekor.[54] Midőn az második Mahumet török tsászár Magyar Országban jött vólna, az ketskeméti polgárok eleiben menvén ajándékot vittek neki 600 juhot, 100 ökröt, és 14 szekér kenyeret, hogy egy tsauszt küldene hozzájok, ki azon általmenő vitézektül megoltalmazná őket;a tsászár 300 aranyat adván nékik, és egy vontt arany köntöst, meghagyá, hogy hazamennyenek, és ha valaki bántaná őket, az köntöst mutatnák meg néki; azokáért mihejen valami török sereget láttak, az bíró az köntöst rá vévén elejkben ment, kit látván az törökök, lovokról leugordván, az köntöst megtsókolták, és ha az bíró megengette, ott háltak magok költségen;és ha penig meg nem engette, elébb allottak.

---

53 E tájba, Maximilian tsászár alatt, jött Sigmond János erdélyi fejedelem ellen küldetett német hadaknak vezére, Schvendi Lázár, lutheranus, a régi igaz vallásúnknak kárával; mert a tisza-melléki katolikus papokat kikergetvén, helyekbe eretnek predikátorokat állított. *Florimundus Roemond Lib. 4. cap. 6. num. 2.* Ne tsudallyák ma a szomszéd atyafiak, hogy több helyeken *tálio*-val visszaadatik a költsön. Terjedtek pedig hazánkban a tévelygések leginkább a kalmárok, s hadiaktúl béhozott német-országi könyvek s tanítók, és külső iskolákban tanúltt magyar ifjak által, midőn országunk vérbe és tűzbe forgana.

54 E történetet majd szórúl szóra így hozza elő páter Káldi György, Vízkereszt után III. vasárnap második predikátziójában. Alig is lehet megítílni, ha abból íratott-e ezen ketskeméti levelke, vagy ebből vette a páter Káldi, amit beszél. E köntösnek pedig már hamva sintsen Ketskeméten.

III. Levél: *Pater Forro György Jesus Társaságú Nagyszombatból válaszol a ketskemétieknek.*

A Szent Isten áldgya meg kegyelmeteket fejenként, minden lelki áldásoknak bőséges adománnyával. Az elmúltt napokban kegyelmetektől ide botsájtott követek megadák az kegyelmetek nékem, és a Pater Provincialis őkegyelmének szólló leveleit, mellyekre akkor sok foglalatosságok miat választ nem adhatánk, mellyet mostan Pater János őkegyelme által veszen kegyelmetek. Igen jól esett a kegyelmetek írása annyiból, hogy a Pater Provincialis őkegyelme is azokon a napokon itt jelen vólt, aki értvén a kegyelmetek kívánságát, jelenlévő több fő paterekkel tanátskozott, ha lehetne-e mód a kegyelmetek segítésében. Bizonnyára szánakodúnk, hogy olly fogyatkozással vagyon kegyelmetek az egyházi szolgákban, és ha lehetséges dolog vólna mitőlünk, örömest tovább is jóakaratunkat nyujtanánk patereknek odaküldésében, de hidgye kegyelmetek, olly fogyatkozással vagyunk, hogy oda szolgálatra nem érkezünk; azért kegyelmetek amelly helyt nékünk rendelt vólt, az előbbeni végezés szerént Pater Franciscanusokkal, odaadhattya. Remélvén azt, hogy az mikor a mi paterink közül valakik odamennek, szállás nélkül nem hadgya kegyelmetek. Az mint hogy Gyöngyöstül amire reá érkezhetnek, és lehetséges lészen, örömest szolgálnak. Isten tartsa s a.t. Adatott Szent Kereszt felmagasztalásának napján 1637. Kegyelmeteknek jóakarója és Krisztusban szólgája.

Pater Forró György
Nagyszombati Collegium Rectora.[55]

55 Béhozattak ide tisztelendő pater jesuiták Oláh Miklós esztergami érsektől 1561-ben. *Molnár János Jesus Társaságbéli az Egyházi Történeteiben 1568-dik esztendőre.*

IV. Levél: *A ketskeméti katolikusok lelkiatyát kérnek a mieinktől.*

A romai apostoli ekklesiában lévő kecskeméti catholicusok fejenként Atyaságtoknak kívánúnk az Ur Istentől minden üdvösséges lelki jókat, tsendes békességet, országunkba való megmaradást. Kelleték az egész Capitulumban lévő Atyaságtokat az mostani írásúnk, és postán botsátott emberünk által megtalálnunk.Emlékezhetik Atyaságtok reá, ennek előtte való esztendőkben is sollicitáltuk Atyaságtokat, hogy minémű nagy egyházi pásztor és lelki tanító nélkül való fogyatkozott állapotunk légyen, úgyannyira, hogy esztendőnként a sok költést, fáradságot elúntuk immár; a sok urak után való supplicálást nem győzzük el; ugyannyira, hogy amelly pásztor minden esztendőnként nyájának gyápját elnyíri; legeltető pásztor nélkül tartja juhait, megszélednek azok a nyájak, és a farkas is eljöven meghannya és szaggatja az juhokat. Kitsintől fogva nagyig ez romai kereszténség, eözvegy, árva, köszönyük Atyaságtoknak, ebbéli fogyatkozott állapotúnkban; Atyaságtokhoz foljamodván, nem hágy bennünket mint mostan is, Atyaságtok megtekintvén minden esztendőnként való, ebeli fogyatkozásunkat, kérjük Atyaságtokat, ez *sok* idegen atyafiak között megnyomorodott *kevés* romai keresztségre teként sen Atyaságtok, és ne hagyjon lelki tanító nélkül bennünket: rendeljen és adjon örökössen közöttünk lakozó patereket Atyaságtok közinkben, hogy az Atyaságtok tanítása és pásztorkodása által, ez kevés romai kereszténység szaporodhassék, mellyet ha Atyaságtok mindenkor ebéli fogyatkozott állapotunkat megtekintvén, könyörületességre indítvan s a.t. megtselekszik, az Ur Isten is Atyaságtokat megáldja érettünk s a.t., mi is pegig Isten ditsírünk Atyaságtokért; test szerént is az míg ez kevés kereszténység él; mindenkor szolgálúnk s a.t. Ezen levelünk mutató emberünk által üdvösséges választ várúnk. Datum Aegopoli[56] die 28. Februarii Anno 1644.

Iidem qui supra.

---

56 Görög szóbúl szerzett neve Ketskemétnek.

Kívül: Az egész Capitulumban lévő, az mi bötsületes Jóakaró Lelki Atyáinknak adassék ez levelünk tisztességgel. Aegopolitani Galgotzium.

Mivel pedig ez időben nem tartatott Káptalam, ismét Szent Iván havában írtak a városnak elébbkelő lakosi levelet mi atyáinknak gyűlésére, amint következik.

V. Levél: Ugyanazon kérést megújíttyák.

Szent Ferentz regulájú előbbi rendtartás alá vétetett szerzetű magyarországi szentséges Üdvözítőnk Provinciájában lévő, nagyon Tisztelendő Atyáknak és Atyafiáknak, minden szerentsést kévánunk.

Régen kívánva kívántuk Szeraficus Szent Ferentz szerzetebélieket a mi alávaló ketskeméti helységünkbe; de mindég meggátoltattunk az időknek külömb-külömbféle háborúi által. Rész szerént a szerzeteseknek kevés volta miat; rész szerént pedig a nagy közhelyeknek távul és veszedelmes volta miat. Most Isten kegyelméből ezen Szerafikus Rendnek szerzetesei megszaporodtak. Mire nézve váltig kérjük nagyon Tisztelendő Atyaságtokat, alázzák meg magokat, és az említett ketskeméti helyünket (melly parokiának vala rendelve) Szerafikus Szent Ferentz szerzetesei klastromának felvállalni méltóztassanak, hogy ittmaradván, igazgathassanak minket az üdvösségnek útjára, és minden tévelygőket viszszahozhassák az igazságnak ösvényére. Melly jótéteményt s a. t. Tudgyák ezen Szent Üdvözítőnk Provincájabéli Nagy Tisztelendő Atyák, az Istennek legeltető igéje nélkül melly szükségben és éhségben leszünk, ha nagyon Tisztelendő Atyáktúl elhagyattatunk. Ismét tehát s mindúntalan kérjük TT. AA. méltóztassanak esedezésünket és szükségeinket engedő s kegyes füllel venni, s a. t. Költ Ketskeméten 1664-dikben, Szent Iván havának 22-dik napján.

Nagyon Tisztelendő Atyaságtoknak, oltalom alá ajánlott engedelmes fiai, ketskeméti katolikusok mindent szerentséset.

Kívül: Szent Ferentz Rendin lévő Magyar Országi Üdvözítőnk Provinciájabéli Galgótzi Kalastromban, Káptalanra gyülekezett nagyon Tisztelendő Atyáknak, nékünk Kristusban betsüllendőknek.[57]

VI. Levél: *A főméltóságos esztergami érsek megengedi a parochiát.*

Mi Lippai György, isteni irgalomból esztergami érsek és azon helynek örökös főispánnya, Magyar Országnak főpapja, született követ, királyi levelek kiadásában legfőbb, titkos, korlátos tiszt; a tsászár és királyi felségnek belső tanátsossa. Mindeneknek, akiknek illik, emlékezetére adgyuk, hogy Istentől reánk bízott lelkeknek üdvösségére pásztori gondunkat és szorgalmatosságunkat fordítván, minekutánna hiteles túdosításbol értettük volna, hogy vátzi püspökségben, és Neográd Vármegyében[58] lévő Ketskemét magyar várasa az plebanusoknak vagy megfogyatkozásáért, vagy pedig változásáért, és más alkalmatlanságokért is, a lelki dolgokban eddig nem egyszer nehézségeket szenvedett volna, és hogy most is szenvedgyen; ezen illetlenséget üdvösséges móddal s eszközzel, korán s alkalmatossan meggátolni akarván, az Úrban jó kedvel reá állúnk, s javallyuk, hogy az elébb mondott *parochia*-ház tétessen klastromnak s Szent Frentz Szerzetebéli, Szentséges Üdvözítőnk *Provincia*jához való atyafiak részére. Ugy mindazonáltal, hogy az elébb említett frantziskánusok a megnevezett *parochiá*-nak minden terheit a lelki dolgokba, igaz lelkiismeret szerént, egyházi büntetések alatt tartozzanak és kötelesek legyenek véghezvinni, s a. t. Költ a mi érseki udvarunkban, Posonyban, Kis Aszszony havának huszonnyóltzadik napján, ezerhatszáznegyvenhetedik esztendőben.

Lippai György esztergami érsek.

---

57 A gyűlés nem Galgótzon, hanem Szakoltzán tartatott 25. Junii. Bizony Dítsíretesb vólt a ketskemétiekben, lelki táplálások nélkül való időkben az istenes eleségnek illyen keresése, mint *Abdiásnak* három esztendőbéli essőtelen szárazságban barmok számára víz, fű után való fáradozása. *Királyok könyve I. 18.*

58 Ma Pest Vármegyében.

VII. Levél: *A méltóságos vátzi püspök is a* parókiának *helye iránt ír.*

Hoszszútóthi László, Isten és Apostoli Széknek kegyelméből vátzi püspök, szepesi prépost; nemkülömben Tsászári s Királyi Felségnek tanátsossa. E jelen való írással emlékezetre haggyuk mindeneknél, tudtokra adván, akiknek illik, hogy mivel Tisztelendő Pater Szegedi Mihály Szent Ferentz szerzetén lévő, Szentséges Üdvözítőnk *Provinciá*jának előljárója, kért vala tőlünk szabadságot, Ketskemét Mező Várasában vólt parokiát, azon várasi katolikusoknak szünetlen kérésére, üdvözítőnk *Provinciá*jabéli keményebb rendtartású frantsiskanusoknak fordítani s felépíteni. Mi eleget akarván tenni fellyebb nevezett pater Szegedi Mihály olly istenes és szent kérésének, hogy azon elébb mondott ketskeméti parokia klastrom-formára való rekesztéssel építessék azon *Provincia*, és rendbéli frantsiskánusok számára, engedelmet, kegyes jóváhagyással adtunk, isteni áldást is hozzá vetvén, hogy azon fellül jelentetett szerzetű atyáknak monostorává emeltetett parokia vállyék Istennek ditsőségére, a katolika hitnek gyarapodására, és azon szerzetes atyáknak és atyafiaknak lelki üdvösségére s a. t. Költ a Szepesi Prépostságban, Szent András havának ötödik napján, ezerhatszáznegyvenhetedik esztendőben.

Hoszszútothi László, vátzi püspök.

VIII. Levél: *Az éhség, döghalál, égés után Szent Miklos püspök temploma, residentziával és iskolaházzal, általadatik a páter frantziskánusoknak.*

Én Deák Pál, Ketskeméth Várasának Fő Bírája, és a katolika hitű több tanátsbéli esküdtek, különössen pedig nemes Patai András, Szent Királyi Pál, Toth György, Bede Lukáts, Nagy János, Hertzegh Mihály és István, Pulyai István, Szabo Lőrintz, Szábó Máté, Borbála András, Komlósi Ambrus, Markó Ferentz, Kováts István és Miklós, Császár Gergely, Varga Miklós, Szabó Bertalan és Bálint, Tsizmadia Gergely, Kováts Pál, Vida István, Toth Mihály, Kováts Gergely, Olá István, Demeter Márton, Benkő Mátyús. Vallyuk e jelen való levelünknek erejével, adván tudtára minden legfőbb méltóságú, nagyságos, főtisztelendő, tekéntetes, méltóságos, nagyon tisztelendő, főnemes, vitéz, úgy egyházi, mint világi akármelly állapotú, rendű, betsületű, tisztségű és főbb hivatalú, jóakaratú, és mindenkor kegyes urainknak, hogy tudniillik mi nyomorúságokkal egynehány elfoltt esztendőkig környülvétetve lévén, nem egyedül mi, fellyebb neveztettek, gyülekeztünk egy bizonyos helyre, de az egész elnyomorodott kösség is, előttünk viselvén:

Elsőben is, hogy amaz iszonyú, rajtúnk általmentt *éhségtől* keservessen lenyomattattunk, úgyhogy annak terhelő nagy vólta miatt sok megholtt emberek el is temettetnének.

Másodszor, hogy azon éhségnek nyomában mindgyárást lépő siralmas *pestis*, annyival is inkább olly nyomorúságban juttasztott ismét, hogy életben is közülünk kevesen maradnának. Elfogytúnk.

Harmadikát ama elviselhetetlen, és nálúnk elfelejthetetlen *égést*. Ez által nagyobb része a várasnak, a templomok, a tisztelendő páter frantziskánusoknak lakóhelyek, *residentziájok*, az iskola, tellyességgel minden paramentumok[59] gyászossan hamuvá tétettek; egyedül a

59 Isteni tiszteletre készítetett eszközök.

templomnak kőfala, az is nagyobb részent földig romolva és pusztúlva maradván. Azért ennyi gyötrelmek közöt, nem lévén az építésre semmi eszközünk, tisztelendő páter frantziskánusokhoz, Ivankovits Ambrushoz, üdvözítőnk *Provintziája Custosá*hoz, és Kultsár Gergelyhez, Ketskeméti *Praesidens*hez, azonkívül Konstantini Lukátshoz, szegedi *Guárdiány*hoz folyamodtúnk (netalám a megmaradott lelkek istenes tanítás nélkül hagyattassanak, mivel annak előtte is tisztelendő páter frantziskánusok lelki oktatásával éltünk), hogy építsék a templomot[60], *residentziát*, iskolát, a magok alamisnájokból. Helybe hagyván tehát a mi kérésünket az elébb mondott atyák, építeni fogják[61] töviből mindazokat, amik megégtek, és fellyebb nevezetettek; mi pedig tsak fából és mészből ígírjük valami segétségünket.

Mire nézve, Isten kegyességéből, látván ezen tisztelendő pater frantziskanusoknak és előttök lévőknek mihozzánk, igaz katolikus keresztényekhez, a török iga alatt is mutatott buzgó szereteteket, tulaj-

60 Ugy vólt ez ajánlás, de magányos tehetségünk nem mehetett a várasbélieknek derék segedelme nélkül. *MSS.* Conventus.

61 A deákban hibával vagyon *aedificarunt*, pro *aedificabunt*. Ezen levélnek erejéről itt semmi kérdésünk; előhozatott egyedül, hogy a fellyebb múltt időknek mostohasága nyilványosbb lenne. Az itt említett tűz megemésztette a Szent Miklós temploma mellet, egy kerítésben, fából rakott imádkozó házat is, melly a kalvinistáké vala. Iparkodtak ők e helyen mást építeni: ellentállottak a katolikusok. Amazok a töröktől szabadságot váltotta; Wesselényi Pálhoz is, a király ellenségéhez *patrociniumért* (amint Kohári Imrének, István ötsének Füleken Szent Iványi havának 11. és Szent Jakab havának 3. napján 1679-ben költ levelei szóllanak) *folyamodtak, és Patai Andrást kigondolt mesterséggel Wesselényihez hívatták*. Ezen, Ketskeméthez just tartó, kemény kálvinista úr előtt Szent Iván havának 1. napján 1679-ben lett akármitsodás végezés a katolikus és kálvánus rész között, hogy kiki hol, mit bírt, azt szabadon bírhassa, építhesse. Megszakasztotta azt Kohári István királyhoz hív, Fülek várának kapitánnya, Ketskemétnek ő is földesura. Hogy az helvetziai vallásbéliek magoknak templomot s tzintermet másutt építsenek (olly háborúban békességre nézve) megengedte; hogy a katolikus rend, mivel az egész kerítés nékie marad, amannak tzinteremét, elébbi egyezés szerént hasonfélben felépítse, helybe hagyta Kis Aszszony havának 4. napján 1679-ben. De a katolikusok ezen munkát kétezer ezüst talléron, a szűk időkben is, dítsíretessen felváltották. Végbe ment a helvetziai vallásbeliek templomának épülete 1681-dikben, az elébbi templomjok helyibe épültt Szent Mihály kápolnája.

don indulatúnkból és szívességünkből, mi elsőtől fogva utolsóig, sőt maradékink is, a templomot, *residentziát*, iskolát általadgyuk örökössen és megváltoztathatatlanúl Szent Ferentz Atyánk szerzetének; áldással bírják és Istennek nagyobb ditsőségére gyarapítsák, valameddig tsak egy is marad tisztelendő pater frantziskanusok közül Magyar Országban. Melly dolognak nagyobb igazságára mind az várasnak, mind az ekklesiának közönséges élő petséttyével megerősíttetet levelünket adtuk Ketskeméten s a t. 1678. Szent Mihály havának 5. napján.

IX. Levél: *Régi sullyos időkben tett hív szolgálatinkat bizonyíttyák a katolikus népnek főbb emberei.*

Mi romai katolika hitű ketskeméti templomnak gondviselője, Kováts György, és esküttt tanátsbéliek, nevezetessen Bodo András, Szabó János, Csorba István, öregebb Szent Királyi János, Kerekes István, Hajagos János, Bede Mihály etc. etc. és többi pápista lakosok, adgyuk emlékezetül tudtára mindeneknek s a t. hogy mi a következendő dolgokat rész szerént a mi boldog emlékezetű eleinktül vettük, rész szerént pedig tulajdon tapasztalásunkból tudgyuk, ugymint: midőn még a kereszténeknek szörnyű ellensége, a török, itt körülöttünk felette uralkodott volna, történt a mi plebaniánknak lelkipásztor nélkül való üressége, mellyet látván a mi eleink, mivel illendő helyeken, köteles tisztelettel és alázatos kéréssel azon volnának, hogy lelkipásztort szerezzenek, mégis semmiképpen nem nyerhettek; azért magok köztt tanátskozván, folyamodtak a Jesus Társaságának nagyon tisztelendő atyáihoz, remélvén, hogy lelkiatyát kétség kívül nyernek, onnét mindazonáltal vigasztalás nélkül bocsájtattak viszsza. Azontúl pedig, hogy az ájtatatos lelkek, annyi eretnekek között, lelkipásztor nélkül sokáig veszedelemben ne nyomorognának, járúltak a legszentebb üdvözítőnk *Provincia*-jában lévő Szeraficus Szent Ferentz Szerzetéhez, s a. t. amelly is megértvén a mi eleinknek illendő kérését, a lelkek szolgálattyára való buzgóságtól felindítatván, ajánlotta magát, hogy akar lelkiatyákat küldeni, amint is küldött; és onnét fogva azon atyák a mi plébániánkon mind ekorig, az esztergami érseknek meg-

egyező akarattyából, hívségessen szolgáltak, kiket noha mind *töröknek*, mind *tatárnak* kegyetlensége velünk egygyütt felette szorongatott, mégis mindenkor velünk álhatatossan megmaradtak. A többi közt, egy György nevű tisztelendő atya mit nem szenvedett a *Tökölyi* haborúban? A residentziából kivonattatván, a kurutzoktúl sokféleképpen megtsúfoltatott; a többi közt egy nyereg nélkül való lóra kínszeríttetett felülni, és azokkal sok mérföldnyire lovagolni: kit a mi eleink sok költséggel és fáradtsággal váltottak viszsza azok kezéből.[62] Más tisztelendő atya, vezeték névvel *Letkesi* (hamarább *Litkei János)* Budának első megszállása után, a *pesti törököktúl* megfogattatván, külömb-külömbféle módon sanyargattatott, és hogy rabságra ne vitetnék, a mi eleinktől hasonlóképpen sok fáradtság és fizetés által váltatott meg. A

62 Nehéz a történetnek idejét s okát felnyomozni. Urunk 1677-dik esztendejében a Tisza mellékén nagyon emelkedő pártosok fejedelmévé választatott Erdélyből kijött Tökölyi Imre. *Epitom. Timon. ad hunc annum. Alii ad subsequens id reponunt.* Ez számos hadaival, hogy 1677-ben Ketskeméten vólt légyen, ugyan ketskeméti jegyzések közt olvastam. Akkori kóborlás, ölés, pusztítás mondatott jobbára *Tökölyi járásának*, ki is a törökkel hadi társaságban lépet. Erdélyben, Hadadon lakó Wesselényi Pál, Magyar Országra pártos vitézeivel 1677. kiütvén, Nagy Bányán a szent házakkal és személyekkel melly istentelenül bánt, leírja *Pater Kazi Societatis Jesu in Historia Regni Hungariae Lib. XI. pag. 201.* Már a mi papúnkon elkövetett méltatlanságot így magyarázta előttem egy élemetes betsületes ketskeméti gazda, attyától való hallomásból. Wesselényi Pálnak háborító katonái, Tsuda István hadnagygyal tsatépatét indítván klastromunkban, erőszakkal rohantak egy elöregedett György nevű atyára, hogy mint foglyot elviszik. A *praesidens*, az is György nevű (Pater Kultsár lehetet), megszánván az öreget, magát fogatta meg inkább, tsak hogy a szerzetes alattvalói maradgyanak békével. Ragadák tehát a *praesidenst*, és lóra ültetvén, lábait együvé kötözték. Így vezettetett a nyomorúltt Erdélybe Wesselényihez. A Tanátsnak (legalább a katolikus részről) viszszatetszet ezen szentségtöréssel való ragadomány. Utánna ment Patai András és Toth György; ezekkel pedig más két kalvinus tanátsbéli, Kamarás János és Kalotsa István. Ezek által váltatott viszsza Pater György, száznál több lefizetett aranyon. *Fides penes Authorem.* Ez lehetet ama *kigondolt mesterség*, mellyet eléb említet Kohári Imre. Ha úgy: történt tehát e dolog 1679-dikben; hihető azon okbúl, hogy a kalvinus atyafiaknak a Szent Miklós temploma kerítésében megégett imádkozó háza felépítését, a pápista rend keményen, amint nem régen hallánk, ellenzette s mindeddig gátolta. A katolikusok gyűlölőinek azon időbéli több dühösködését leírta *Pater Kazy Ferenc a Magyar Országi Historiában Xldik Könyvben 1674-dik esztendőre.*

mi időnkben pedig jól emlékezünk reá, hogy a *tátárok* szintén olly hatalmasságot vittenek végbe a tisztelendő páter frantziskánusok klastromán, valamint kívül a várasbélieken, a klastromnak egyet s mását felprédálván, patereket pedig fejszékkel kergetvén és hagyigálván.

Negyven esztendőknek forgása alatt pedig ezen várasúnkban három rendbéli ragadó betegség nagyon uralkodván, minémű terhet viseltenek, hoszszú vólna előszámlálni. A többi között tisztelendő öreg pater *Schutth Joakim*, hogy szabadabban szolgálhasson a lelkeknek, második pestisben a klastromon kívül egy puszta kápolnában lakott, hogy éjjel s nappal, minden akadály nélkül (ahová magával a szükség hozná) nyitott útja vólna a betegekhez, és olly szorgalmatoson szolgált, hogy senki (hanem ha az maga, vagy gondviselője restségéért) szent gyónás és lelki vigasztalás nélkül e világból ki nem múlt. Ezelőtt pedig kilentz esztendővel, azt, hogy melly szívessen, híven és igazán segítették a pestisben nyavalgó híveket azon szent szerzetnek nyólz fiai, (kik közül hatan szólíttattak ki e világból) elhagyván, azok közül tsak kettőt, most is előtt, úgymint tisztelendő pater Szentzi Gáspárt és Spanik Sándort, hozunk elő; akik is olly serényen, éjjel, nappal fáradtak a lelkek körül, hogy tsak egyre sem emlékezünk, annyi ezerek közül (ha tsak tulajdon magok, vagy vigyázók gondatlanságából nem) ki szent gyónás, és lelkének megvigasztaltatása nélkül ez árnyékvilágbúl indúltt vólna ki. Egyszóval minden időben panasz nélkül mind a szentségeknek kiszolgáltatásában, mind más istenes gyakorlásokban hűségesen, igazán és szorgalmatoson szolgáltak, most is szolgálnak, annyira, hogy nemtsak valami fogyatkozás nem esnék; de még a mindennapi ajtatosság szüntelen szaporodni is láttassék s a. t. Minek is nagyobb hitelére és maradékinknak emlékezetére s a. t. Levelünket adtuk ketskeméti ekklesiánknak élő petséttyével megerősítve. Ketskeméten 12. napján Böjtelő havának 1719-dikben.

X. Levél: *Sótér Ferentz, Jászság és Kúnság főkapitánnya, a ketskeméti-eknek válaszol a pestisrül.*

Isten sok jókkal áldgya meg kigyelmeteket. Hogy Kegyelmetek a pestis állapottyáról valóságossan és igazán tudósított, azt igen jól tselekedte: mert az hazugság az Isten előtt bűn, s az emberek előtt útalatos. Mi tehetünk az ő Szent Felséghe látogatásárúl: talám ezáltal nagyobb ostorát távoztatta, és ezentúl is távoztattya eő Szent Felséghe: s ezt is elfordíttya kegyelmetekről, s a. t. Isten tartsa jó egésségben kegyelmeteket. Datum Pest die 24. Martii 1692. Kegyelmeteknek szeretettel szolgál Sótér Ferentz m. p.

XI. Levél: *Pap György, szegedi helytartó kapitány, egy gonosz göblyösnek szándékát hírül adgya a ketskeméti bírónak, Sárközi Pálnak.*

Szolgálok kegyelmednek Bíró Uram. Mái napon érkezett hírem, hogy *Király Jantsi*, a kigyelmetek göblyösse, meghagyván valamelly göbölyt, azt mondgya, hogy azért nem nyukszik, valameddig az otthagyott göbölyt, avagy ketskeméti városi embert Gyulára nem viszen. Törökkel szándékozván a Tiszán általjőni az pusztára s a. t. Kegyelmed vigyáztasson, magam is azon leszek, hogy mind éjjel, nappal a Tiszán lévő réveket vigyáztatom. Ezután is, ha mi olly új híreim lésznek, mindgyárt tudósítom kegyelmedet. Datum Szegedini 15. Junii 1693. Kegyelmednek jóakarója szolgál a szegedi substitutus capitány.

Pap György m. p.

Ezen Pap György nemrégen, úgymint Pünkösd havának 25. napján levele által feddette meg a ketskeméti bírót, hogy amelly kárt tett Ur Napján a gyulai török, elhajtván az határból az göblyöt, annak hírét sem Tsongrádra, sem pedig Szegedre, a *végházba*[63] meg nem vitte. Ezek után pedig a pogány és keresztény hadaknak mozdulásárúl így írt a ketskemétieknek: „Méltóságos Generalis Uram ő Nagysá-

ga kegyes parantsolattyával, vévén kegyelmetek levelét, írhatom az hírek felül:[64] A tatár cham nagy erővel Erdélyre indúlt; kire nézve Generalis Veteranyi Uram ő Nagysága Lippa felé nyomúl, innen pedig Generalis Hophkerg, Boland nyóltzezer emberrel s háromezer lovas s gyalog magyarsággal ezen ma kél által. A nagy ármáda Péterváradgyánál commorál, szemlélvén a Fejérvárnál halgató pogányságnak intentiójára, erejét melly felé fogja fordítani; mert bizonyos, hogy ott ok nélkül nem commorál tsak hijába, hanem vagy maga szerentséjét várja, vagy az Erdélyben próbálni fogó erőnek, ha kívántatnék, fog succurrálni. Akármit *moliállyon*, az idő lévén abban tanítómester, megértvén szándékjokat, kegyelmetekkel igyekszem közleni. A vásárt az itt való nép nem impediállya, tsak az útakon magokat oltalmazhassák. Datum Szegedini 1693. 3. Octobris. Pap György.

XII. Levél: *A provinciálistól pásztori hivatalra segítséget kér a katolikus tanáts, a nagy pestisben.*

Nagyon Tisztelendő Páter Provincialis, szolgálatinknak kész vóltával köszönünk.

Kristus békessége.

Mivel az Istennek haragja és ostora olly hathatóssan kiterjesztetett felettünk, és ezen külömbféle inségben lévő várasúnk felett, hogy nemtsak hadi dühösségekkel[65] legyünk megkörnyékeztetve; hanem (melly meghalad minden nyomorúságokat), mindeddig ragadó betegségtől is naprúl napra szaggattatúnk, nyomattatúnk, gyötörtetünk. Ugyhogy (ami mindenek felett megsiratni való) ezen Isten ostora alatt árvák és megfosztatottak lennénk, nemtsak a várasbéli főbb embereinktől, hanem lelkeinkre gondot viselő pasztorinktól is, és vigyázó

63 A várak, megyéjekkel edgyütt, így hívattattak. Deákúl: *confinium*.

64 Nem kaptak a magyarok ez időben a külső országi ujságokon;ithon is elég vólt mit közleni, kerülni, siratni. E levélben említett mozdúlásrúl beszél *Pater Schmitth in Imperatoribus Ottomanicis Tom. II. pag. 343. et sequ.*

65 Utóbbi kurutz világban Rákoczi Ferentz fejedelemsége alatt. Kezdődött ez ezerhétszázharmadikban; végeződött ezerhétszáztizenegyedikben.

lelki orvosainktól, kivévén két, még életben lévő betsületes atyát, tisztelendő pater vikariust és Gáspár *(Szentzi)* contzionatorunkat. Minekelőtte tehát ezektől is megfosztassunk, és barom módra népünk lelki orvos nélkül müllyék ki ez világból, arra nézve alazatossan kérjük Nagyon Tisztelendő Atyaságodat, méltóztassék hozzánk segítséggel lenni, és a mi lelkiatyáink mindennapi terhe könnyebbítésére egy betsületes lelkiatyát rendelni, mivel a *vének elfogytak a mi kapuinkról. és az ifjak az énekesek seregéből. (Siralmak könyve 5. 14.)* Ugyhogy a musikás éneklők és tanítómesterek minnyájan megholtak az Urban. Ha pedig még az életben hagyatott és érettünk éjjel nappal munkálkodó betsületes atyák is történetből elvégzik életeket, kínteleníttetünk más szerzetesekhez, vagy tisztelendő papokhoz folyamodni. Azért is alázatossan könyörgünk, mind a népnek védelmezéséért, mind a conventusunknak és monostorunknak megőrzéséért, ne talám másoktúl elfoglaltassék, és a conventnek eggyemássa elszéllesztessék, amint ezelőtt is már történt a tisztelendő világi papokkal (mindazonáltal fottig igyekezünk vídelmezni és megtartani Szent Ferentz atyánk monostorát), hallgattassék meg kérésünk és segítessünk e jelenvaló nyomorúságokban s a. t. Mi is ezekkel maradunk oltalma alatt lévő, igen tisztelő, legkötelesbb szolgái, a katolikus renden lévő polgárok, esküttek és bírák.

Ketskemét várasában, Szent Jakab havának 26. napján 1709.

A levélnek fellülírása. A Kristusban nagyon Tisztelendő Wiebra Sigmond Atyának, Szent Ferntz Atyank Kissebb Atyafiainak, elébbi rendtartás alá vétetett szerzetebéli Magyar Országban, Szentséges Üdvözítőnk Provintziája Ministerének[66], a Szent Theologia Generalis Lektorának, legbötsülendőbb Előljárónknak. Szakoltzán vagy Radistyán.

66 Azaz: előljáró szolgájának. Illy nevett szabott a mi szerzőnk a főbb előljáróknak is, hogy azon értsék magokat mindeneknek szolgálattyára köteleseknek. Reg. cap. 10. Ezen hivatalt Pater Sigmond, akkori felfordúlt időkben a gyűlésnek akadályi miatt, nyóltz esztendeig folytatta; holott Törvényünk tsak három esztendőre határozza.

Blaho Vince jegyzeteiben utalásszerűen említett művek szerzőik betűrendes sorrendjében, utalással a jegyzetszámra.

Bartha Boldizsár: Rövid Chronica . . .az közelb elmúlt száz esztendők alat Debrecenben esett dolgokrul. Debrecen, 1666. — 5

Biner (Inderbinden), Joseph: Apparatus eruditionis ad iurisprudentiam. 8 kötet. Augsburg–Freiburg im Breisgau, 1745. 5. kiad. 1767. — 5, 52

Bod Péter: Magyar Athenas. H. n. (Nagyszeben), 1766. — 12, 52

Ember, Paulus, Debreczeni: Historia ecclesiae reformatae in Hungaria et Transylvania . . .concinnata a Friderico Adolpho Lampe. Utrecht, 1728. — 5

Graveson, Ignace–Hyacinthe, Amat de: Historia ecclesiastica variis colloquiis digesta. 9 kötet. Roma, 1717–1722. s folytatva G. D. Mansi által 1760-ig. Augsburg, 1762. — 5

Historia Diplomatis pag. 7. = Utalás Melius Juhász Péter: Confessio catholica de praecipvis fidei articulis exhibita. . . Debrecen, 1562. c. (egyébként névtelenül megjelent) könyvére. — 52

Káldi György: Az vasárnapokra való predikátzióknak első része, advent első vasárnapjától fogva Szent Háromság vasárnapjáig. Pozsony, 1631. — 54

Kazy, Franciscus: Historia Universitatis Tyrnaviensis Societatis Jesu. . . ad annum Christi 1735. ejusdem saecularem producta. Tyrnaviae, 1737. — 6

Kazy, Franciscus: Historia Regni Hungariae ab 1601 ad 1680. 3 kötet. Tyrnaviae, 1737–1741–1749. — 62

Kempen (Kempis), Thomas: De imitatione Christi libri quatour . . .Claudiopoli, 1744. (Több magyar fordítás, pl. Pázmány Péter: Kempis Tamásnak Cristus követésérül négy könyvei. Bécs, 1624. Majd számos kiadás). — 38

Lampe, Adolphus: 1. Ember, Paulus

Melius Juhász Péter, 1. Historia Diplomatis

Molnár Keresztély János: Az anya–szentegyháznak történeti. Mellyeket a régi és utóbbi írók válogatott nyomdoka szerént egybeszedett és eléadott. 4 kötet. Nagyszombat, 1769–1770–1771–1788. — 5, 11

Páriz–Pápai, Franciscus: Rudus redivivum seu breves rerum ecclesiasticorum juxta et transylvanicarum inde a prima reformatione commentarii. Qua potuit fidelitate et cura collecti, expositi et prout gestae, consignati. Cibinii, 1684. — 5, 52

Pázmány Péter: Isteni igazságra vezérleö Kalauz. Pozsony, 1613. /2. kiad. u. o. 1623. — 3. kiad. u. o. 1637. — 4. kiad. Nagyszombat, 1766./ 3 kötet. — 37

Roemund, Florimundus:

Schmitth, Nicolaus: Imperatores Ottomanici a capta Constantinapoli, cum epitome principum turcarum. 9 partes. Tyrnaviae, 1747–1752. — 2. kiad. 2 köt. u. o. 1760–1761. — 64

Schmitth, Nicolaus: Episcopi Agrienses fide diplomatum concinnati. I. Pars. Jaurini, 1763. — 2. kiad. Tyrnaviae, 1768. 3 kötet. — 52

Timon, Samuel: Epitome chronologica rerum hungaricarum ... usque ad annum 1576, typis edita, nunc denuo accurate revisa, in multis correcta, aucte et usqua ad annum 1736. producta. Cassoviae, 1736. 2. kiad. Caludiopoli, 1764. Rost Tamás jezsuita által. — 5, 19, 62

Túróczi, Ladislaus: Ungaria suis cum regibus compendio data. Tyrnaviae, 1729. — Aucta a Nicolao Schmitth et a Stephanos Katona ... ad nostra tempora continuata. Tyrnaviae, 1768. — 52

Wadding, Lucas: Annales Fratrum Minorum (1208–1540). 8 kötet. Lyon, 1625–1654. — 5

A kiadó jegyzetei

Bláho Vince munkáját, illetve annak szövegrészét teljes terjedelemben közöljük. Jegyzeteiből, hivatkozásaiból elhagytuk azokat, amelyek főként teológiai, dogmatikai jellegűek, a szöveg értelmezését nem befolyásolják. Meghagytunk azonban minden, a Bibliára, valamint Kecskemét történetére vonatkozó utalást és jegyzetet.

A szöveghez és ahhoz csatlakozó jegyzetekhez az alábbi megjegyzéseket, magyarázatokat tartottuk szükségesnek.

3. old. 1. sz. jegyzet: Ide nézett = Publius Ovidius Naso (i. e. 43–i. sz. 17.) római költő ismert sora: Ludit in humanis divina potentia rebus. Epistulae ex Ponto IV, 3, 49.

6. old. és passim: Filippi = Philippipolis, ma Plovdiv, Bulgária.

15. old. 5. sz. jegyzet: Nitzeabéli = Nicea, Kisázsiában, az egykori Nikodemia mellett, ma Iznik, Törökország. Két zsinatot tartottak itt, 325-ben és 787-ben. — Efeson (Efesus) = Kisázsiában, ma romjai Törökországban, Ajaszoluk falu mellett, Izmír közelében. 499-ben zsinatot tartottak itt. — Kaltzedonia (Chalcadon) = Bizánccal átellenben, Kisázsiában fekvő város volt. Helyén ma Istambul egyik külvárosa, Kadyköi fekszik. 451-ben zsinatot tartottak benne. — Basilea = Basel, Svájc. — Argentoratum = Strassbourg, Franciaország (előbb Német–római császárság.) — Tridentomi zsinat: (trentinói, trentói, tridenti) a katolikus egyház történetében nagyjelentőségű zsinat, amely az ellenreformáció elindítója lett. Több szakaszban ülésezett: 1545–1549, 1551–1552, 1562–1563. Határozatait IV. Pius pápa 1564-ben ünnepélyes bullában erősítette meg.

16. old. 6. sz. jegyzet: Jaszlinszky András (1715–1783) jezsuita, 1771-ben a nagyszombati egyetem rektora.

17. old.: Szakolca (Nyitra m.), ma Skalica, Cseh- és Szlovák Köztársaság.

21., 42. old.: a keresztény tudománynak gyarapítására rendelt Társaság = az ú. n. kongregáció, világiakból a szerzetesrendek irányítása alatt szervezett társaság a hitélet emelése céljából.

28. old.: Szent Máté napja = szeptember 21.

31. old.: Szent Kereszt felmagasztalásának napja = szeptember 14.

33. old. 32. sz. jegyzet: Burgiai = Burgós (Spanyolország.) — Cserivár, Temes m., Temesrékás, ma Recas Románia.

37. old.: Oseas próféta = Isajás próféta.

42. old.: Karmeliai Boldogasszony rend = női szerzetesrend, a palesztinai Karmeli hegység után, alapította Jean Soreth 1452-ben.

43. old. 37. sz. jegyzet: niniviták = Ninive város lakói.

47. old. 39. sz. jegyzet: Fel–Egyháza = Kiskunfélegyháza.

48. old.: Neocezarea = az ókorban Kabira (Pontusban, Kisázsia), Pompejus idején Diospolis és Szebaszte néven is előfordul, utoljára: Neo–Caesarea. Mostani neve: Niksar, Törökország.

54. old.: Tzigled = Cegléd; Jankó = Jankovác, ma Mélykút; Almás = Bácsalmás.

55. old. 49. sz. jegyzet: Bertzel = Bercel, Nógrád m.

57–76. old.: A Bláho által kiadott oklevelek közül néhányat ismét közölt Hornyik János: Kecskemét város története, oklevéltárra, II. köt. Kecskemét, 1861. Mégpedig: az I. sz. iratot az eredeti után, 225. 1.; III. sz. 226. 1.; IV. sz. 228–229. 1.; V. sz. 230. 1. (de Hornyiknál 1644. évszám áll); VI. sz. 231. 1.; VII. sz. 232. 1.; VIII. sz. 248–249. 1. A III–VIII. sz. iratot Hornyik Bláho után közli magyar nyelven, de utal a latin eredetire is.

58. old. 53. sz jegyzet: tálió = kölcsön.

61., 63. old.: Galgóc, Nyitra m., ma: Hlohovec, Cseh- és Szlovák Köztársaság.

73. old.: Veteranyi = Veterani, Friedrich gróf (1650–1695), császári tábornok, elesett 1695. szeptember 21-én Lugosnál. — Hophkerg = valószínűleg Hofkirchen (Hoffkirch, Hoffkirk), Laurenz (1649–1694), császári táborszernagy. — Boland = császári tábornok, elesett 1696. augusztus 26-án a Béga folyónál a törökökkel vívott csatában.

75. old.: contzionator = aki igét hirdet a gyülekezetben.

76. old.: Szakolca, Nyitra m., ma: Skalica. — Radistya = Vradist (1918 előtt Várkör), Nyitra m., Szakolca mellett. Ma: Vradište. Mindkét helység: Cseh- és Szlovák Köztársaság.

Rövidítések

MSS Conventus = a konvent (rendház) (kéz)-iratai.

S.J. = Societas Jesu, Jézus Társasága, jezsuita.

TT. AA. = tisztelendő atyaságtok.

A hónapok korabeli magyar neve

Boldogasszony hava = Január

Böjtelő hava = Február

Böjtmás hava = Március

Karácsony hava = December

Kisasszony hava = Augusztus

Mindszent hava = Október

Pünkösd hava = Május

Szent András hava = November

Szent György hava = Április

Szent Iván hava = Június

Szent Jakab hava = Július

Szent Mihály hava = Szeptember

Utószó

Blahó (Blaho, Bláho) Vincéről, e kisterjedelmű, de Kecskemét történetére nézve rendkívül érdekes munka szerzőjéről alig tudunk többet annál, mint ami könyvecskéje címlapjából kikövetkeztethető.

Neve után ítélve valószínűleg felső-magyarországi, nyilván szlovák származású lehetett. Nem tudjuk, hol végezte tanulmányait, Szinnyei József is csak annyit említ, hogy „hittudor és Szent Ferenc-rendi áldozópap Kecskeméten, Kassán és Nagyszombatban." Munkája szerint a ferencesek ú.n. obszerváns irányzatához tartozott, ezt a tartományt a burgosi generális káptalani gyűlés hozta létre 1523-ban és az Üdvözítőről nevezték el, s ez lett a szalvatoriánus provincia. Blahó 1753-ban Kecskeméten a „kisdedeknek lelki tanítója" volt, hogy ezt a tisztségét mindvégig ellátta-e, nem tudjuk. Historia Domusuk szerint 1772-ben ő volt a kecskeméti plébánia átadója a világi papságnak, s ez adott alkalmat e munkájának megírására is.

Ennek a rövid utószónak nem feladata méltatni azt a hősies, áldozatkész és gyakran életveszélyes tevékenységet, melyet a ferences barátok a török hódoltság területén másfél évszázadon át végeztek. Kétségtelen azonban, hogy életútjának feltárása még sok feladatot ró a kutatókra.*

---

* Szinnyei József: Magyar írók I. Bp., 1891. 1095–1096. hasáb. — Török József: Szerzetes és lovagrendek Magyarországon. Bp., 1990. Irodalommal.

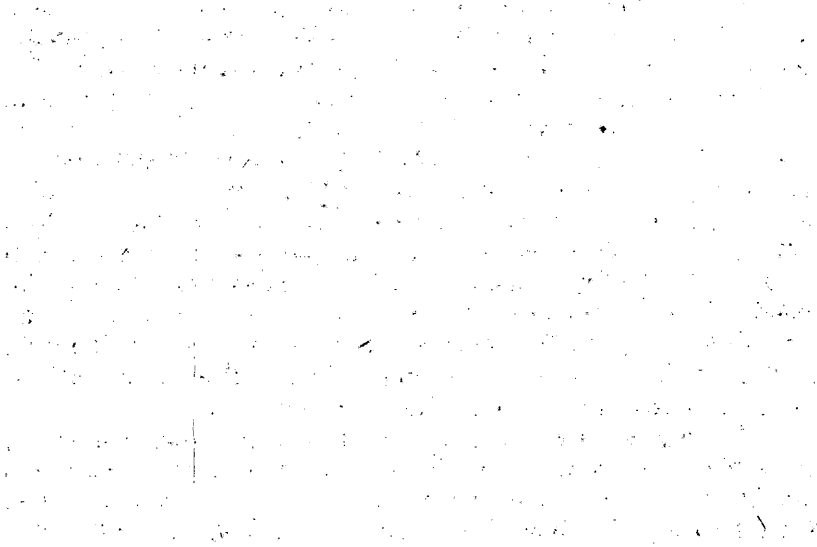

Ára: 50.–Ft